

Голас Радзімы

№ 40 (1974)
настрычніка 1986 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Адна з апошніх работ мастачкі з Гродна Галіны ПАНФІЛАВАЙ — габелен, які ўпрыгожыць інтэр'ер дзіцячага кафэ ў родным горадзе. Творы майстрыхі на казачныя і фантастычныя тэмы заўсёды маляўнічыя і радасныя. Фота Я. КАЗЮЛІ.

ЛЮДЗІ ТРАПІЛІ У БЯДУ.
ЯК ВЫРАШЫЎСЯ ІХ ЛЕС.

[«На новым месцы»]

стар. 3

І ЗНОУ СУСТРЭЧА З РОДНЫМ
КРАЕМ

[«Гэта хвалюе ўсіх»]

стар. 4

МАМОНІЧЫ ЗАБЯСПЕЧВАЛІ
КНІГАМІ УСХОД І ПОУДЗЕНЬ
ЕУРОПЫ

[«Для ўсіх народаў славянскіх»]

стар. 7

ЗАЯВА М. С. ГАРБАЧОВА ПА ВЫНІКАХ СТАКГОЛЬМСКАЙ КАНФЕРЭНЦЫІ

Савецкае кіраўніцтва станоўча ацэньвае вынікі канферэнцыі ў Стакгольме па мерах умацавання давер'я і бяспекі ў Еўропе. Зроблены буйны крок да змякчэння напружанасці і аздаравлення міжнароднага палітычнага клімату, такога неабходнага для вырашэння жыццёвых праблем нашага ядзернага веку.

Гэта перамога разважнага сэнсу, выйгрыш усіх трыццаці пяці краін, якія ўдзельнічалі ў канферэнцыі. Яны здолелі падняцца над рознагалоссямі і дасягнуць дагаворанасцей, якія з'яўляюцца важнымі не толькі самі па сабе, але і паляпшаюць перспектывы стварэння стабільнай абстаноўкі ў Еўропе. Паспех у Стакгольме можа паслужыць расшырэнню атмасферы давер'я і ў міжнародным маштабе.

Савецкі Саюз бачыць у гэтым пагадненні парасткі новага мыслення ў сусветнай палітыцы, якія прабіваюцца на еўрапейскай глебе. Стакгольм даказаў, што нават у складанай абстаноўцы можна дагаворацца па пытаннях бяспекі, калі да таго ёсць палітычная воля і жаданне. Гэта — прыклад таго, як можна і трэба весці новабудуючы разрадка, наладжваючы новыя адносіны паміж дзяржавамі.

ВІЗІТЫ

САВЕЦКІЯ ПАРЛАМЕНТАРЫІ Ў ЧЭХАСЛАВАКІІ

З афіцыйным дружэлюбным візітам у Чэхаславакію пабывала дэлегацыя Вярхоўнага Савета СССР. Яе ўзначальваў першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі Мікалай Слюнькоў, член Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС.

Дэлегацыя сустрэлася з кіраўніцтвам і дэпутатамі Чэшскага нацыянальнага савета. Удзельнікі сустрэчы з асаблівым адзначалі паспяховае развіццё савецка-чэхаславацкіх адносін па ўсіх напрамках, падкрэслівалі важнасць іх далейшага паглыблення і ўдасканалвання.

У праграме знаходжання дэлегацыі савецкіх парламентарыяў у ЧССР была паездка ў Паўночнамаратскую вобласць — буйны індустрыяльны раён. У горадзе Астраве адбылася сустрэча дэлегацыі з кіраўніцтвам вобласці.

Дэлегацыя наведала адно з буйнейшых у ЧССР прамысловых прадпрыемстваў — Віткіўскі металургічны і машынабудавальны камбінат імя К. Готвальда і сустрэлася з яго калектывам. На прайшоўшым масавым мітынгу чэхаславацка-савецкай дружбы выступіў кіраўнік дэлегацыі М. Слюнькоў.

Ён адзначыў, у прыватнасці, што ў рамках усебаковага савецка-чэхаславацкага супрацоўніцтва актыўна ўдзельнічае і наша рэспубліка. У Беларусі, сказаў М. Слюнькоў, выпускаюцца добра вядомыя вялікагрузныя самазвалы «БелАЗ», рухавікі для якіх пастаўляюць чэхаславацкія матарабудавальнікі. Плённае супрацоўніцтва калектываў Мінскага падшыпнікавага завода і машынабудавальнага прадпрыемства «Зетар» у горадзе Брно. На заводзе ў Мінску працуе брыгада, якая носіць імя Героя Савецкага Саюза, удзельніка антыфашысцкай барацьбы на тэрыторыі Беларусі Яна Налепкі. У састаў другой брыгады гэтага прадпрыемства ўключаны ваш слаўны суйайчыннік Отакар Яраш. Заработная плата, якая налічваецца на яго імя, перадаецца ў Фонд міру.

Дэлегацыя Вярхоўнага Савета СССР наведала таксама сельгаскааператыў «Страіца» паблізу Астравы, дзе азнаёмілася з арганізацыяй працы і бытам працаўнікоў гаспадаркі.

У канцы візіту дэлегацыю Вярхоўнага Савета СССР прыняў Генеральны сакратар ЦК КПЧ, Прэзідэнт ЧССР Г. Гусак.

Савецкія парламентарыі сустрэліся таксама з членам Прэзідыума ЦК КПЧ, Старшынёй урада ЧССР Л. Штроўгалам.

СУПРАЦОЎНІЦТВА

БЕРАГЧЫ ВОДНЫЯ БАГАЦЦІ

Разнастайнае плённае супрацоўніцтва спецыялістаў краін — членаў СЭУ

ў зберажэнні і рацыянальным выкарыстанні водных багаццяў. Сумесна з польскімі вучонымі распрацаваны праект высокаэфектыўнага выкарыстання пагранічных рэк, падрыхтаваны прагноз якасці іх вод на перыяд да 2000 года, створана сістэма аўтаматызаванай апрацоўкі глебава-меліярацыйных даных ва ўмовах Беларусі.

Па плану навукова-тэхнічнага супрацоўніцтва з Федэральным міністэрствам металургіі і цяжкага машынабудавання ЧССР і канцэрнам «Сігма» распрацоўваецца тэхналогія будаўніцтва камплектных аўтаматызаваных помпавых станцый, узводзяцца эксперыментальныя аб'екты.

Вучоныя Беларусі вядуць таксама сумесныя даследаванні са спецыялістамі Румыніі, Венгрыі, ГДР і Балгарыі.

Далейшаму паглыбленню такога супрацоўніцтва паслужыць XXXIII пасяджэнне нарады кіраўнікоў водагаспадарчых органаў краін — членаў СЭУ, якое адбылося ў канцы верасня ў Мінску. У ім удзельнічалі дэлегацыі Балгарыі, Венгрыі, ГДР, Кубы, Манголіі, Польшчы, Румыніі, СССР і Чэхаславакіі.

Былі падведзены вынікі дзейнасці за папярэдні перыяд, абмеркавана праграма на будучыню. У прыватнасці, асабліва ўвага ўдзелена рацыянальнаму выкарыстанню дунайскіх вод, а таксама ракі Цісы, захаванню чысціні вадаёмаў, папярэджанню і ліквідацыі вынікаў аварыйных скідаў, іншым праблемам.

НОВАЯ ПРАДУКЦЫЯ

«АБУТАК» ДЛЯ ТРАКТАРА

Для трактароў «Беларусь», якія выкарыстоўваюцца на рысавых плантацыях, прызначана новая прадукцыя аб'яднання «Бабруйскшына».

Тут пачаты серыйны выпуск пакрышак арыгінальнай канструкцыі. Яны валодаюць павышанай зносастойкасцю і праходнасцю. Выпрабаванні, праведзеныя на забалочаных лугах рэспублікі, а таксама ў рэспубліц гаспадарках Краснадарскага краю і Узбекістана, паказалі, што калёсныя трактары ў новым «абутку» паспяхова канкуруюць з гусенічнай тэхнікай на апрацоўцы і ўборцы каштоўнай харчовай культуры.

ІНТЭНСІФІКАЦЫЯ ВЫТВОРЧАСЦІ

ПРАГРАМА «ЯКАСЦЬ»

«Якасць» — так называецца нядаўна прынятая комплексная праграма павышэння тэхнічнага ўзроўню і якасці прадукцыі, якую выпускае прамысловасць нашай рэспублікі. Яна прадугледжвае дасягненне да канца дванацатай пяцігодкі вытворчасць вырабаў вышэйшай катэгорыі якасці да 65—70 працэнтаў. У галінах машынабудавання гэты паказчык будзе значна вышэй.

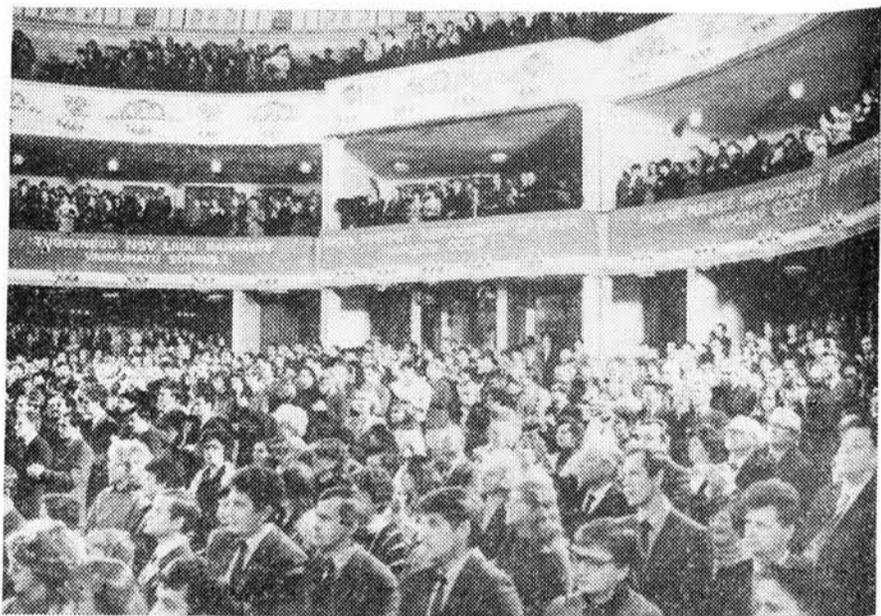
Рэалізацыя намечанага немагчыма без вырашэння многіх тэхнічных праблем, у тым ліку, укаранення больш прагрэсіўных тэхналогій, што ў сваю чаргу звязана з заменай старога абсталявання. Для павышэння тэхнічнага ўзроўню і якасці вырабаў трэба будзе, як лічаць спецыялісты, паўтара мільярда рублёў капітальных укладанняў. Большая іх частка — мільярд рублёў накіроўваецца на набыццё новага абсталявання. Капітальныя ўкладанні на рэалізацыю праграмы «Якасць» акупяцца на працягу трох год.

САЦЫЯЛЬНАЕ РАЗВІЦЦЕ

ВЁСКА МЯНЯЕ АБЛІЧЧА

Раней чым прачынаюцца пеўні, чываць раннямі на цэнтральнай сядзібе калгаса «Зара» Буда-Кашалёўскага раёна Гомельскай вобласці стук сякер. Адначасова будуюцца некалькі катэджаў, дзіцячы сад, сталовая з магазінам «Кулінарыя», Дом механізатараў. На малочным комплексе, дзе свой медпункт, сталовая, умяшчальная зала для сходаў і праглядаў фільмаў, пакой псіхалагічнай разгрузкі, лазня, нядаўна ўведзена ў строй пральня самаабслугоўвання. З'явілася і рукаворнае зарыбленае возера, якое стала цудоўным месцам адпачынку калгаснікаў.

ЭСТОНІЯ — БЕЛАРУСЬ

У нашай рэспубліцы прайшлі Дні літаратуры і мастацтва Эстонскай ССР. Жыхары беларускіх гарадоў і вёсак атрымалі выдатную магчымасць бліжэй пазнаёміцца з культурнымі здабыткамі братняга народа.
НА ЗДЫМКАХ: Дзяржаўны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета БССР. Урачыстае адкрыццё Дзён літаратуры і мастацтва Эстонскай ССР.

Яшчэ чатыры гады назад усё гэта было б калгасу не па сілах. Памоглі ўмацаваць эканоміку надбаўкі да закупачных цэн за пасгаўляемую дзяржавай прадукцыю. Толькі летась гэтыя дадатковыя сумы склалі амаль паўмільярд рублёў. Імі ўмела распарадзіліся. У калгасе з'явіліся магчымасці для расшыранага аднаўлення. Узраслі аб'ёмы продажу прадукцыі палёў і ферм. Штогод павялічваецца чысты даход, што і дазваляе ўдзяляць больш, чым раней, увагі вырашэнню сацыяльных праблем.

АХОВА ЗДРОУЯ

МЕДЫЦЫНА — ПЕРШАПРАХОДЦАМ

Абараніць чалавека ад капрызай суровага клімату Сібіры, Крайняй Поўначы або сярэднеазіяцкіх пустынь — такая мэта даследаванняў, праводзімых у многіх навуковых цэнтрах краіны. Вучоныя з Масквы, Ленінграда, Новасібірска, Мінска, рэспублік Прыбалтыкі, Сярэдняй Азіі і Закаўказзя правялі ў сталіцы Беларусі Другую Усесаюзную канферэнцыю па важнейшых тэарэтычных і практычных праблемах тэрмарэгуляцыі.

Знаёмства з апошнімі дасягненнямі ў гэтай галіне дапаможа ў стварэнні больш надзейных медыцынскіх сродкаў, выпрацоўцы навукова абгрунтаваных рэжымаў работы ў экстрэмальных умовах, што дазволіць першапраходцам з поўнай аддачай і без шкоды для здароўя працаваць на асвойваемых тэрыторыях.

КЛОПАТ АБ ЧАЛАВЕНУ

ПРАФІЛАКТОРЫЙ ДЛЯ ЦЭМЕНТНІКАЎ

У Ваўкавыскім раёне ў вытворчым аб'яднанні «Ваўкавыскцэментнашыфер» адкрыты прафілакторый. Размешчаны ён у лесе, непадалёку ад ракі Рось, за якой раскінуў свае карпусы санаторый з такой жа назвай. І прыгожа, і, што таксама немалаважна, да за-

водскага пасёлка рукою надаць — менш за тры кіламетры.

Гэта вельмі зручна, не трэба многа часу на дастаўку людзей з работы ў прафілакторый. Зрэшты, тут можна і водпуск праводзіць. Умовы для гэтага не горшыя, чым у любым доме адпачынку. Утульныя пакоі з добрай мэбляй на двух чалавек. Найноўшай тэхнікай аснашчаны лячэбныя кабінеты. Адпачываючыя могуць прайсці тут курс фізіятэрапіі, займацца лячэбнай фізкультурай, прымаць разнастайныя ванны, да іх паслуг стаматалагічны кабінет.

Першы заезд у прафілакторый прадставілі ветэранам вайны і працы. А ўвогуле разлічана, што на працягу двух год у ім змогуць пабываць практычна ўсе працаўнікі калектыву. На будучы год намячаецца расшырэнне прафілакторыя. Тады ён зможа прымаць удвая больш адпачываючых, прычым не толькі цэментнікаў, а і працаўнікоў з іншых ваўкавыскіх прадпрыемстваў.

СЕЛЬСКІЯ НАВІНЫ

УРАДЖАЙ ГАРАНТУЕ...

САМАЛЁТ

У саўгасе «Дружба» Кобрынскага раёна Брэсцкай вобласці ў якасці асноўнага пасяўнага агрэгата на збожжавым полі прымяняюць... самалёт. Глеба тут у асноўным тарфяная, выкарыстанне трактарнай тэхнікі ўскладнена. Чакаць жа, калі зямля падсохне, справа ва ўмовах беларускага Палесся ненадзейная.

З дапамогай самалёта сёўба праводзіцца ў самыя аптымальныя тэрміны — на працягу 1—2 дзён. Выкарыстоўваецца ён і пры апрацоўцы пасеваў: на ўнясенні мінеральных угнаенняў, хіміпраполцы і іншых аперацыях.

У «Дружбе» сучасная і якасная сёўба збожжавых, эфектыўная апрацоўка палёў пры дапамозе самалёта прыносіць усё больш адчувальныя вынікі. Калі некалькі год назад з кожнага гектара збіралі ў сярэднім каля 20 цэнтнераў збожжа, то сёлета атрымалі ўжо па 36 цэнтнераў. Зніжаецца і сабекошт выпускаемай прадукцыі.

ЯК УЛАДКАВАНЫ ЭВАКУІРАВАННЯ З ЗОНЫ ЧАРНОБЫЛЬСКОЙ АЭС

ДОМ ДЛЯ КОЖНОЙ
СЯМ'І

НА НОВЫМ МЕСЦЫ

Ёсць паездкі, якія абавязкова хочацца паўтарыць. Такое жаданне пакінула і мая камандзіроўка ў пасёлак Кірава Жлобінскага раёна. Напэўна праз год там будзе ўсё інакш. Пасёлак абжывецца, набудзе характэрную вясковую ўтульнасць і спакой. Жыццё таксама налазіцца і пойдзе сваім парадкам.

Сёння ж пасёлак жыве ў трохі нязвыклым рытме. Будоўляў, падобнай гэтай, мне не даводзілася раней бачыць у нашых вёсках. Каб за нейкія тры месяцы пабудаваць 200 дамоў у адной вёсцы?.. Не, такога, відаць, яшчэ не было.

Маштабы і хуткасць, з якой будуюцца жыллё, выкліканы экстраннымі абставінамі. У сувязі з аварыяй на Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі з трох раёнаў Гомельскай вобласці—Брагінскага, Хойніцкага і Нараўлянскага, частка тэрыторыі якіх трапіла ў трыццацікіламетровую зону, было эвакуіравана, як вядома, 18 тысяч чалавек. Часова яны пасяліліся ў іншых вёсках, незнаёмыя людзі гасцінна расчынілі перад імі дзверы сваіх дамоў. Чужой бяды ў нас сапраўды не бывае.

Але да зімы, дакладней, у кастрычніку, усе эвакуіраваныя з трыццацікіламетровай зоны павінны мець свой дах, сваё добраўпарадкаванае жыллё — такое расшэне прыняў Савецкі ўрад.

Практычна ва ўсіх раёнах Гомельскай вобласці было распачата будаўніцтва. Самае значнае па маштабах у Буда-Кашалёўскім, Рагачоўскім і Жлобінскім раёнах. Большасць перасяленцаў ужо атрымалі ключы ад новых дамоў. У Савецкі Міністраў Беларусі мне казалі, што да канца кастрычніка на Гомельшчыне будуць заселены ўсе 3 970 дамоў. Скажаце, мала гэтага для 18 тысяч чалавек? Мне таксама здалося малавата. Ва ўрадзе рэспублікі растлумачылі, што некаторыя эвакуіраваныя (гэта пераважна пенсіянеры) пажадалі пераехаць да сваіх дзяцей, жыллё якіх у такім выпадку будзе пацырана, ім прадаставяць больш прасторныя кватэры ці дамы.

Але гэтым праблема яшчэ не вырашаецца. Некаторыя людзі атрымалі пакуль часовае жыллё. Таму будаўніцтва працягваецца. Да канца гэтага года будзе заселена яшчэ 1 700 дамоў. І чатыры тысячы дамоў будаўнікі здадуць да лета наступнага года. Яшчэ раз падкрэслім, што ўсе людзі, якія вымушаны былі

пакінуць сваё жыллё, атрымуюць яго ў іншых раёнах.

СТРАТЫ МАРАЛЬНЫЯ І МАТЭРЫЯЛЬНЫЯ

Перасяленцаў у пасёлку Кірава вельмі лёгка адрозніць ад мясцовых жыхароў. Не, не па вопратцы ці выгляду. Па мове, дакладней, па вымаўленню, па асобных словах і манеры размаўляць беспамылкова можна высветліць, хто тутэйшы, а хто прыезджы. Палескі дыялект угадваецца адразу, варта толькі загаварыць.

Прыехалі гэтыя людзі з Хойніцкага раёна, з вёскі Пагоннае. Вёска была вялікая, таму ў Кіраве і будуюцца 200 дамоў, каб, як і раней, усе жылі разам. Разам яно заўсёды лягчэй. Тым больш у гэтым выпадку, калі людзям давялося пакінуць родныя мясціны. Я зразумеў, што для іх гэта і была самая найвялікшая страта. Хаця, здавалася б, што тут такога — не ў іншую краіну пераехалі, а сярод свайго народа жыць, нават у тым жа рэгіёне? Але, думаю, кожны, хто хоць трохі ведае нашу вёску, беларускага селяніна, зразумеў, што значыць для яго пакінуць бацькоўскі кут і як цяжка перажыць яму гэтае расстанне, асабліва на першым часе. «Для ўсялякай птушачкі сваё гнездо мілае», — як сказала Святлана Лаўрыенка, з якой мы гутарылі, сядзячы на лавачцы каля яе новага дома. Жанчына ўспамінала пра канцэрт цымбаліста Мікалая Шмелькіна са сталічнай філармоніі, які прыязджаў нядаўна ў Кірава, і не стрыма-

ла слёз: «Мы плакалі, калі ён іграў паланез Агінскага «Развітанне з Радзімай»...

Потым мы гаварылі пра іх цяперашняе жыццё. І Святлана Лаўрыенка, і Марыя Гусоўчанка, і Рыгор Кузьменка, і ўсе іншыя, з кім мне давялося гутарыць на вуліцах пасёлка, былі задаволены сваім новым жыллем. Дамы пабудаваны па сучасных праектах, прасторныя, зручнай планіроўкі, ёсць газ, водаправод, ванныя пакоі — словам, усё, як у гарадской кватэры. Мнагадзетныя сем'і атрымалі двухпавярховыя катэджы. Побач з домам невялікі ўчастак, сад... Справа ў тым, што

гасны сад, і будаўнікі пастараліся так прывязаць свой праект да мясцовасці, каб яблыні засталіся некранутымі.

За два тыдні да майго прыезду тут пабываў карэспандэнт заходнегерманскага часопіса «Шпігель». Зайшоў і ў дом сям'і Сцепаненкаў.

— Агледзеў і першы, і другі паверхі, — расказвае гаспадар. — Бачу, спадабалася. Але на мяне нешта паглядае здзіўлена. А я толькі з поля прыехаў, нават рукі не паспеў памыць. Думаю, гэта яго мой выгляд зацікавіў. Аказваецца, іншае. Пытаецца раптам, дзе я ўзяў столькі грошай, каб заплаціць за гэты дом. Кажу плаціў, дом, як і ўсім іншым, маёй сям'і далі бясплатна. Бачу, яшчэ больш здзіўіўся...

Магу засведчыць, што сям'я Сцепаненкаў і астатнія навасельцы пасёлка, і наогул усе, хто пераселены з зоны Чарнобыльскай АЭС, атрымліваюць жыллё бясплатна. На будаўніцтва аднаго такога дома дзяржава затрачвае ад 15 да 30 тысяч рублёў. Матэрыяльныя страты, якія панеслі эвакуіраваныя, таксама кампенсаваны.

— На гэта грэх скардзіцца, — гаварыў мне 48-гадовы механізатар Мікалай Скараход. — За ўсё мы атрымалі поўную кампенсацыю. Пакрыўджаных тут не знойдзеце.

Мікалаю Скараходу, напрыклад, за пакінуты дом было выплачана 15 тысяч рублёў. Восем з паловай тысяч за маёмасць. Шэсцьсот рублёў — па дзвесце на кожнага члена сям'і — грашовая дапамога

дзяржавы. І за жывёлу Скараходы атрымалі больш за тысячу рублёў. Нават страчаны ўраджай і кожнае садовае дрэва былі аплачаны.

У Кіраве сям'я Скараходаў атрымала чатырохпакатны дом. Засяліліся сюды яшчэ месяц назад. Усе патрэбныя рэчы і мэблю яны заказваюць у магазіне, і пакупкі з гандлёвай раённай базы ім дастаўляюць адразу дадому.

Зразумела, што на новым месцы ўсе перасяленцы атрымалі работу па спецыяльнасці. Мікалай Скараход, як і раней, працуе механізатарам. Яго жонка, Валянціна, занята на палявых работах.

ЖЫЦЦЁ ПРАЦЯГВАЕЦЦА

У школу я прыйшоў, каб перадаць дзецям падарунак — некалькі пласцінак, дасланыя на адрас рэдакцыі са Злучаных Штатаў Амерыкі. Уладзімір Яфрэмаў, наш суайчыннік, які жыве зараз у Нью-Йорку, напісаў, што гэтым ён хоча выказаць маральную падтрымку людзям, што пацярпелі ад Чарнобыльскай аварыі. Скажу, што дзеці з цікавасцю чыталі ліст з далёкай Амерыкі, і, думаецца, ім запомніцца гэты факт чалавечай увагі.

Дарэчы, што тычыцца дзяцей, дык яны хутэй, чым дарослыя, адаптаваліся ў новых абставінах. Летам яны адпачывалі ў піянерскіх лагерах і санаторыях, так што часовай неўладкаванасці практычна не адчулі. Тут жа, у Кіраве, яны першага верасня зноў селі за парты. Вучацца разам з мясцовай дзяцюк. Малодшыя класы — у першую змену, старэйшыя — у другую, бо колькасць школьнікаў павялічылася ўдвая і кабінетаў для заняткаў у адну змену не хапае. З часам вырашана. У наступным годзе тут пачнецца будаўніцтва сацыяльна-культурных аб'ектаў. Да школы будзе прыбудаваны яшчэ адзін корпус, дзіцячы сад пашырыцца амаль утвая, адкрыецца новы Палац культуры, гандлёвы цэнтр, аб'екты бытавога сервісу.

Так што наступным летам трэба будзе пастарацца прыехаць сюды. І абавязкова зайсці да Уладзіміра і Тамары Міхаленкаў, паглядзець, як расце іх сын Алёша. Ён нарадзіўся ўжо тут, у пасёлку Кірава.

Жыццё працягваецца.

Ігар ГЕРМЯНЧУК.

НА ЗДЫМКАХ: жыллё для эвакуіраваных у пасёлку Кірава Жлобінскага раёна; новы дом сям'і ГЛЮЗА з вёскі Пагоннае Хойніцкага раёна. Па традыцыі сям'ягадовая Таня першая у пакой пусціла кошку.

Фота Ю. ІВАНОВА.

ПІСЬМЫ ЗБЛІЗКУ

У НЯДЗЕЛЮ РАНІЦАЙ

Сяргей Зайцаў і Уладзімір Васільчук — інстытуцкія сябры, восем гадоў назад скончылі Мінскі радыётэхнічны інстытут. Абодва, атрымаўшы дыпламы інжынераў, былі размеркаваны спецыяльнай дзяржаўнай камісіяй на працу. Сяргей — на прамысловае прадпрыемства Мінска, Уладзімір — у адзін з інстытутаў АН БССР.

Сябры развіталіся неахвотна. Пяць студэнцкіх гадоў, пражытых разам пад дахам аднаго інстытуцкага інтэрната, незвычайна зблізілі іх, нягледзячы на рознасць характараў і паходжання. Сяргей родам з Магілёўшчыны, Уладзімір — у сялянскай, яго бацькі калгаснікі, жыць у Гомельшчыне, і тым не менш у радыётэхніцы іх прывяла адна і тая ж цяга — да тэхнічнай творчасці. Усе студэнцкія гады хлопцы сумленна вучыліся, займаліся разам у тэхнічных гуртках, спортам, ахвотна на факультэце грамадскіх прафесій праходзілі курс падрыхтоўкі кіраўнікоў аматарскіх кіна- і фотастудый. Былі і яшчэ дзесяткі агульных спраў. Цяпер ім па трыццаць. Як сёння справы ў былых выпускнікоў радыётэхнічнага? І Сяргей, і Уладзімір засталіся на тых самых месцах,

дзе пачыналіся іх працоўныя біяграфіі. Першы прайшоў шлях ад майстра да начальніка цэха завода, другі — ад інжынера-канструктара да старшага навуковага супрацоўніка, абараніўшы кандыдацкую дысертацыю.

Адбыліся змены і ў асабістым жыцці гэтых людзей. А студэнцкая дружба?

...Неяк у нядзелю раніцою ў кватэры Зайцавых, якія жывуць на Партызанскім праспекце беларускай сталіцы, раздаўся званок.

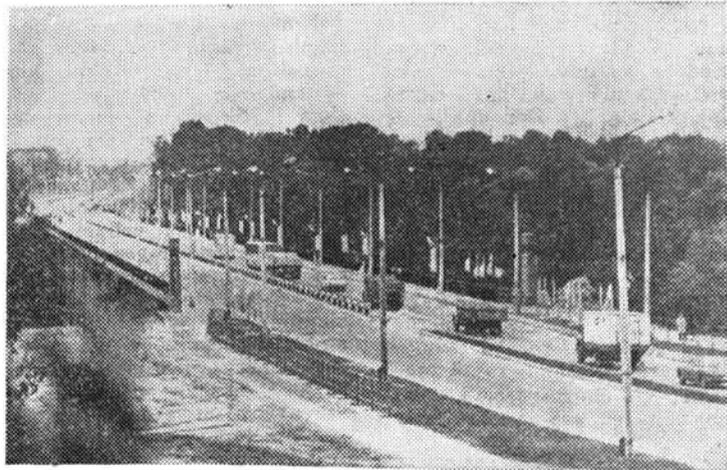
— Татка, мамка, — адчыняйце, — падскочыла на ложку пяцігадовая Алеська. — Дашка прыехала!

Сяргей і Галіна, гаспадары кватэры, не паспелі яшчэ добра расчыніць дзверы, як у праём уціснулася тая, каго з нецярплівасцю чакала іх дачка. Прыезджыя дзяўчынка, не звязваючы на дарослых, стрымгалоў кінулася да Алеські. За парогам стаяла маладая пара.

— Заходзьце, — гаспадары віталі бацькоў. Дашкі знешне больш стрымана, чым іх дачка...

Так пачынаецца адзін з выхадных дзён у жыцці дзвюх сем'яў — Зайцавых і Васільчукоў. Студэнцкая дружба не старэе.

М. ЛІПНЯЦКІ.

У Гродна здадзены ў эксплуатацыю новы аўтадарожны мост праз Нёман. Ён прыняў паток транспарту, які раней курсіраваў па вузкіх і заблытаных гарадскіх вуліцах. Новая пераправа адразу выводзіць аўтамашыны на трасы некалькіх кірункаў. Дзякуючы гэтаму не будзе затораў транспарту, больш бяспечнымі стануць яго маршруты.

Гэта трэці і самы буйны мост праз раку ў Гродна. Яго агульная працягласць амаль 400 метраў.

Фота А. ПЕРАХОДА.

НА ЗЯМЛІ БАЦЬКОЎ

ГЭТА ХВАЛЮЕ ЁСІХ

— Глядзі, глядзі, Дорыс! Такога ўжо нідзе больш не ўбачыш. Нават у вёсках такіх хат не захавалася. А я ўсё гэта памятаю. Вось лава. А гэта калыска. Калаўрот і жорны, каб малоць зерне. А вась у такіх двайных гаршках з адной ручкай і я насіў калісцы ў поле абед бацьку. У адной палавінцы суп, у другой каша. Іх называюць «блізняты».

— А вась гэта я бачыла ў доме-музеі Шэкспіра, — гаворыць Дорыс, паказваючы на доўгі, ад падлогі да столі, шост з прыробленай да яго драўлянай дугой. — Сюды ставілі дзіця, яно трымалася за дугу і вучылася хадзіць.

— У нас гэта называецца «хадунок». Так, усё гэтак жа, як у нашай хаце да вайны. Быццам у дзяцінстве пабываў, — уздыхнуў Савелій Барысенка.

Гэтая размова адбывалася ў Доме-музеі беларускага паэта Янкі Купалы ў Вязынцы. Палавіна дома захавана такой, як пры жыцці паэта. Такімі яшчэ ў недалёкім мінулым былі большасць хат беларускіх сялян. Такой памятаецца і родная хата Савелію Барысенку. Даўно яе ўжо няма, але ў памяці яна засталася назаўсёды. Далёка ад бацькоўскага дому закінуў гэтага чалавека лёс, сэрца пастаянна цягне яго ў родную Беларусь, у невялікую вёсачку Боханы на Магілёўшчыне, якая снілася яго кожную ноч доўгія гады. Сніліся вялікія горы, якія адбіліся ў дзіцячай свядомасці.

— А калі першы раз пасля доўгай разлукі прыехаў у Боханы, аказалася, што гэта не горы, а невялікія ўзгоркі. Але і цяпер, як толькі паеду, яны мне ўяўляюцца гарамі, — смяецца Савелій Барысенка.

Рос Савелій, як і ўсе вясковыя дзеці ў Боханах. Хадзіў у школу, памагаў дома па гаспадарцы, бегаў гуляць з хлопцамі ў поле і суседні лес. Пасля школы паехаў у Магілёў у медвучылішча. Хацеў стаць фельчарам і вярнуцца ў родную вёску. Але не давялося. Пачалася вайна, і яго, як і дзесяткі тысяч іншых беларускіх юнакоў і дзяўчат, фашысты пагналі ў Германію. У невялікім гарадку ў Рурскай вобласці на базары яго прадавалі, быццам жывёлу. Падыходзілі фермеры, мацалі мускулатуру, пыталіся ў стаяўшага побач эсэсаўца, што ўмее рабіць, і цану. Эсэсавец прасіў сто дваццаць марак, але прадаў Савелія за дзевяноста. Так ён трапіў на ферму. А праз некаторы час гаспадар, відавочна з выгадай для сябе, прадаў яго другому. І апынуўся Савелій Барысенка ў працоўным лагеры пры заводзе.

Пасля адкрыцця другога фронту мясцовыя антыфашысты наладзілі ўцёкі для вялікай групы рабочых. Пераправілі іх у Галандыю да англічан. Пры ўцёках Савелій пашкодзіў плячо, і яго накіравалі ў шпіталь у Кардзіф. Там і пазнаёміўся з маладой медсястрой Дорыс, якая праз некаторы час стала яго жонкай. Вось ужо больш за сорак гадоў жывуць яны разам. Трое дзяцей, пяцера ўнукаў. Вельмі многім абавязаны Савелій гэтай жанчыне. Яна падтрымала ў цяжкі для яго час, яна памагае пера-

носіць нялёгкую разлуку з Радзімай.

Свой дом у Кардзіфе Дорыс назвала «Калінка». У ім ёсць пакой, у якім уся мэбля зроблена рукамі Савелія, а астатнія рэчы прывезены з паездкаў у Савецкі Саюз. Ды і першая паездка ў Беларусь адбылася дзякуючы Дорыс. Савелій шчыра прызнаецца, што пабойваўся звяртацца за дазвалам на паездку. Знаёмыя падохалі, што яго арыштуць і адправяць у лагер. Але Дорыс вырашыла абавязкова з'ездзіць да бабулі і іншых родзічаў сваіх дзяцей.

— Перад ад'ездам я ўсё тры прывяла ў парадак усё фінансавыя справы. Пакінула завяшчанне, — расказвае Дорыс. — Але нічога страшнага не здарылася. З Мінска самалётам даяцелі да Магілёва, а там нас сустрэлі і на машыне адвезлі ў Боханы. Было гэта ў 1962 годзе.

З таго часу гэта вёска стала роднай і для Дорыс. Наведалі бабулю і ўсе ўнукі. А Савелій і Дорыс за гэты час прыезджалі ў нашу краіну ўжо васьмяцца разоў. Маці Савелія Барысенкі дзевяноста шэсць гадоў, але адчувае сябе баздэра, сама робіць усю работу па хаце і з радасцю прымае гасцей.

— У Фядоры Сямёнаўны я адчуваю сябе гэтак жа добра, як у сваёй маці, — гаворыць Дорыс. — Я яе так і называю «мая беларуская мама».

З мужам і жонкай Барысенкамі мы сустрэліся ў рэдакцыі «Голасу Радзімы», куды яны, як было не раз, зайшлі, каб выказаць шчырую падзяку за газету, якую Савелій чытае ўжо шмат гадоў.

— Маё знаёмства з «Голасам Радзімы» было незвычайным, — успамінае Савелій Гаўрылавіч. — Аднойчы я сеў у купэ поезда і ўбачыў на століку нумар вашай газеты. Па праўдзе сказаць, спачатку спалохаўся. Думаў, што гэта якаясьці правакацыя. Але потым усё ж стаў чытаць і забраў гэты нумар з сабой. Відаць, пакінуў яго ў поездзе нехта з землякоў. Не аднаго ж мяне лёс закінуў на чужыну. У газеце быў адрас, і я напісаў у рэдакцыю. З таго часу атрымліваю «Голас Радзімы» кожны тыдзень. Нават цяжка выказаць, што ён

для мяне азначае. Кожны раз, калі бяру ў рукі чарговы нумар, быццам сустракаюся з Радзімай. З газеты ведаю пра ўсё, што адбываецца дома на Беларусі, пра ўсе змены ў нашым жыцці. Ну, а калі прыязджаю сюды, дык усё бачу сам уласнымі вачамі. А перамены тут адбываюцца хутка і вельмі значныя. Вось, напрыклад, у вайну, калі я ад'язджаў з Боханаў, там яшчэ не ведалі, што такое электрычнасць, грузавік быў вялікай рэдкасцю. А цяпер маіх аднавяскоўцаў не здзівіш ні магнітафонам, ні тэлевізарам. У кожнага свой матацыкл, у многіх аўтамабілі.

— Я таксама заўважаю, што ў вас тут усё вельмі хутка мяняецца, — дадае Дорыс. — Кожны раз, калі прыязджаю сюды, з цяжкасцю пазнаю Мінск і Магілёў. Так хутка будуюцца гэтыя гарады. Мяняецца і вёска. Цяпер у Боханы пракладваюць добрую шашу. Узводзяцца двухпавярховыя дамы. Раней гэтага не было. Толькі вась самі людзі не мяняюцца. І гэта мне асабліва падабаецца. Яны ўсё такія ж гасцінныя, добрыя і ветлівыя.

Пасля сустрэчы ў рэдакцыі мы накіраваліся ў Беларускае аддзяленне Савецкага фонду міру, куды Савелій і Дорыс Барысенкі вырашылі ўнесці пяцьдзсят фунтаў.

— Мы абодва добра ведаем, што такое вайна, — сказаў Савелій Гаўрылавіч, — і, вядома, мы не хочам, каб яе калі-небудзь давялося перажыць і нашым дзецям. Я ганаруся тым, што ў авангардзе барацьбы за мір у нашай краіне ўдзельнічаюць і нашы дзеці. Мы ведаем, што наш сціплы ўклад будзе сапраўды выкарыстаны для ўмацавання міру на планеце.

— Гэтае пытанне сёння хвалюе ўсіх людзей, — дадае Дорыс. — Усе разумеюць, што новая вайна можа азначаць канец існавання чалавецтва. Але, на жаль, не кожны робіць усё магчымае, каб яе прадухіліць. У ШВА вядуцца размовы аб магчымаасці «абмежавання ядзернай вайны», аб «зорных войнах». Ні да чаго добрага такая палітыка прывесці не можа. Шкада, што яе падтрымлівае і наш урад, бо Вялікабрытанія — член НАТО. Але ў нас усяляе надзею тое, што існуюць на зямлі і міралюбівыя сілы. У першую чаргу ваша краіна. У выступленні Генеральнага сакратара ЦК КПСС Міхаіла Гарбачова выказана дакладная праграма збаўлення чалавецтва ад пагрозы вайны. Гэта пазіцыя вашага ўрада была яшчэ раз пацверджана ў Заяве ад 18 жніўня. Усе простыя людзі ў Вялікабрытаніі вітаюць чарговае прадаўжэнне аднабаковага мараторыя на ядзерныя выбухі. Відавочна, гэты крок знайшоў водгук і ў пэўных урадавых колах. Бо гэту Заяву перадавала наша радыё і тэлебачанне, надрукавалі газеты. І вядома, мы вельмі спадзяёмся, што гэта палітыка вашага ўрада будзе падтрымана і ўрадамі ўсіх дзяржаў. Тады нам не трэба будзе хваляцца за будучыню сваіх дзяцей.

Рыгор ФАМЕНКА.

НА ЗДЫМКУ: Дорыс і Савелій БАРЫСЕНКІ на плошчы Перамогі ў Мінску.

1 ОКТЯБРЯ 1946 года в Нюрнберге завершился судебный процесс над высшими государственными и военными деятелями фашистской Германии. Их судил Международный военный трибунал, который был создан на основе Лондонского соглашения от 8 августа 1945 года между правительствами СССР, США, Великобритании, Франции (к этому соглашению присоединились еще 19 государств).

Трибунал признал подсудимых виновными в осуществлении заговора для подготовки и ведения агрессивных войн, в совершении военных преступле-

людей в лагере Трельби́нка, где применялся газ «моноксид», Гесс признал, что «этот метод не очень эффективен». В Освенциме он построил газовую камеру, вмещающую до 2 000 человек (в Трельбинке только 200), и применил газ «циклон Б». «О наступившей смерти мы узнавали по тому, что находившиеся в камере люди переставали кричать... После того как трубы были вынесены, наши особые команды занимались тем, что снимали с жертв кольца и извлекали золотые зубы». Гесс подтвердил: «Дети раннего возраста непременно уничтожались, т. к. сла-

НЮРНБЕРГСКИЙ ПРОЦЕСС: УРОКИ ПРОШЛОГО

ЗАБВЕНИЮ НЕ ПОДЛЕЖИТ

ний и тягчайших злодеяний против человечества. Вдохновители и организаторы этих преступлений были сурово наказаны. По сути это было осуждение самого фашистского государства, превращенного ими в орудие преступлений.

Кое-кто на Западе пытается представить приговор и всю деятельность Международного военного трибунала лишь как «акт мести» победителей, их расправу над побежденными. Более того, предпринимаются откровенные попытки «забыть» преступления варваров, их преступления против человечества. Некий Анри Рок недавно даже защитил диссертацию на «отлично» в университете города Нант (Франция), в которой пытается доказать, будто в гитлеровских концлагерях не было газовых камер. Но все попытки скрыть правду тщетны.

«ФАБРИКИ СМЕРТИ»

На территории оккупированных стран и в самой Германии насчитывалось 14 033 концентрационных лагеря — «фабрики смерти», гетто, тюрьмы. В них содержалось 18 миллионов человек. Из них нацисты замучили, расстреляли и задушили в газовых камерах более 12 миллионов человек. Русские, украинцы, поляки, евреи, чехи, югославы, французы, бельгийцы, датчане — через всю Европу тянулись транспорты обреченных к нацистским газовым камерам и печам крематориев.

Одним из самых страшных концлагерей был Освенцим с его филиалами на территории Польши. Как установила специальная комиссия, в Освенциме путем расстрелов, голода, отравлений газом и чудовищных истязаний фашисты истребили свыше 4 миллионов граждан многих стран. (В Международном освенцимском комитете бывших узников входят представители 16 государств).

На Нюрнбергском процессе был допрошен бывший комендант лагеря Освенцим оберштурмбанфюрер СС Рудольф Гесс. Он сообщил трибуналу, что массовое отравление людей газом началось в лагере летом 1941 года и продолжалось до осени 1944 года. Познакомившись в июне 1941 года с тем, как идет истребление

людей в лагере Трельбинка, где применялся газ «моноксид», Гесс признал, что «этот метод не очень эффективен».

Еще одно свидетельство, отражающее истинное положение в нацистских лагерях, — донесение военной прокуратуры 3-й армии США от 21 июня 1945 года. В нем говорится: «Флессенбургский концентрационный лагерь можно лучше всего описать как фабрику смерти... Голод и голодная смерть, садизм, плохая одежда, отсутствие медицинского обслуживания, болезни, избивания, виселицы, заморозивание, расстрелы и т. п. — все это играло главную роль в достижении их цели. Заключенных убивали без разбора; преднамеренные убийства евреев были обычны; выпрыскивание яда, расстрелы в затылок были ежедневными событиями; свирепствующие эпидемии брюшного и сыпного тифа, которым предоставляли пеностовствовать, служили средством уничтожения заключенных; человеческая жизнь в этом лагере ничего не значила...»

В 1943 году Зинаида Лишакон, жительница белорусского поселка Шумилино, оказалась в концлагере Освенцим, в барак № 25, в котором опыты над людьми проводил доктор Менгеле. В открытом письме его сыну, выступившему в защиту своего отца, она писала:

«Нас положили на нары, облитые какой-то пахучей жидкостью. К утру на коже у нас открылись раны, мышечная ткань начала распадаться, боль была невыносимая. Потом тех, кто мог еще передвигаться, заставили перейти в правую часть барака, где стояла ванна с раствором молочного цвета. Ваш отец появился как привидение: в скафандре, глаза спрятаны за очками. Нас бросили в эту ванну и многие начали умолять, чтобы их отправили в печь, другие от боли потеряли рассудок. После шестой «ванны» у меня затянулись раны. Я стала одной из любимых пациенток вашего отца, он очень гордился своим результатом и чаще других демонстрировал мое тело перед комиссиями. Кожа у меня стала безобразной, мертвой, серого цвета...»

О, я хорошо помню вашего отца, я хотела бы забыть его, но, увы, никогда не смогу сделать этого. Он все делал очень быст-

ОРША—

ВОЗ-ан-ВЛЕН

Жыхары Оршы і французскага горада-пабраціма Воз-ан-Влена сябруюць больш за дзесяць гадоў. Амаль штогод яны абменьваюцца дэлегацыямі. Нядаўна з Францыі вярнуліся аршанскія артысты-аматары. Ансамбль народнага танца «Спадчына», мужчынская вакальная група Палаца культуры тэкстыльшчыкаў, ансамбль народных інструментаў дзіцячай музычнай школы выступілі з канцэртамі ў Воз-ан-Влене і суседніх гарадах.

ро. Не дожидаясь смерти своих подопытных, он живьем анатомировал их, стараясь как можно скорее определить причину своей неудачи. Боже, как кричали эти люди!

Мне удалось выжить. Я вернулась домой и недоумевала 28 человек из моей большой родни, которых унесла война. Мама, увидев мое тело, упала как подкошенная. Ее парализовало, она 21 год пролежала без движения, каждый день проклиная вашего отца.

А я вот живу. У меня нет семьи, нет детей, и когда моя осталась той же, какой ее сделал ваш отец — палач Освенцима Йозеф Менгеле».

Трибуналу стали известны факты промышленной утилизации останков умерщвленных людей. Только в лагере Освенцим было обнаружено 7 тонн волос, спрессованных в тюбики, подготовленных к отправке в Германию для изготовления туалетной бумаги и теплых вещей. Эксперты установили, что эти волосы были срезаны со 140 тысяч женщин. Суду были предъявлены образцы мыла и похожей на замшу обработанной человеческой кожи. Сотрудник анатомического института Зигмунд Мауэр показал: «Мыло я варию из трупов мужчин и женщин... Из двух варок, в которых принимал участие, вышло готовой продукции мыла более 25 килограммов, причем для этих варок было собрано 70—80 килограммов человеческого жира — примерно 40 трупов».

НЕ ЧАДЯ НИ МАЛА НИ ВЕЛИКА

Харьковский военный трибунал указал в своем приговоре: «Остается истинной, что военные преступления совершались в таком масштабе, которого не знала история войн. Они совершались во всех странах, оккупированных Германией, сопровождалась жестокостью и террором в масштабах, которые трудно себе представить... Убийства гражданского населения и жестокое обращение с ним достигли предела при обращении с гражданами Советского Союза и Польши».

Со стороны советского обвинения было предъявлено Трибуналу 54 784 акта о зверствах гитлеровских преступников в отношении мирных граждан Советского Союза. Это страшная повесть о том, как более 10 миллионов мирных советских людей, женщин, стариков и детей были расстреляны, повешены, отравлены в «душегубках», замучены в лагерях и гестаповских застенках, на каторжных работах.

До пленения обер-ефрейтор Лекурт служил в части аэродромного обслуживания, которая находилась в районе Минска. В своих показаниях он сообщил, что вместе с другими солдатами в свободное от работы время ради своего интереса занимался расстрелом бойцов Красной Армии и мирных граждан.

Страшную картину расправы описывает бывший командир 528-го полка германской армии майор Рэслер в своем донесении начальнику 9-го армейского округа. Пехотный полк, которым он командовал, находился в конце июля 1941 года на Украине, в районе Житомира. Майор Рэслер сообщает, что, услышав частую стрельбу за высокой насыпью, он отправил туда с группой солдат. «И когда мы, — пишет он, — наконец вска-

рабкались на насыпь, нашим глазам представилась страшная, душераздирающая картина. В углу была вырыта яма около 7—8 метров длиной и 4 метров шириной, а на одном краю ямы лежала пластами земля. Эта земля и вся стенка ямы были совершенно залиты потоками крови. Вся яма была заполнена человеческими трупами мужчин и женщин всех возрастов. Трупов было так много, что нельзя было определить глубину ямы. За насыпным валом стояла команда полиции под руководством полицейского офицера. На форме полицейских были следы крови. Кругом стояло множество солдат только что расквартированных частей; некоторые из них были в трусах, как зрители, там же было много гражданского населения — женщин и детей. Картина была настолько страшной, что я не могу ее до сих пор забыть».

Одним из позорнейших преступлений германских фашистов как на оккупированной территории СССР, так и во Франции, в Польше, Чехословакии, Югославии и в других странах являлось насаждение системы заложничества.

«Расстрел заложников, — говорится в докладе правительства Югославии, — как правило, проводился варварским способом. Чаще всего жертвы заставляли становиться группами друг за другом, ждали своей очереди и наблюдали за казнями предыдущих групп. Так они последовательно уничтожались». Свидетельством зверств гитлеровцев стала французская деревня Орадур.

«Рейх» зверски расправился с ее жителями: расстреляли мужчин, сожгли женщин и детей в церкви и взорвали ее, сожгли всю деревню. Погибло 642 человека. В маленькой чехословацкой деревне Лидице все мужчины и юноши от 16 лет — 172 человека — были расстреляны, женщины и дети сосланы в концлагерь, где погибли от голода и в «душегубках», а деревня разрушена и сожжена. О такой же судьбе мирных жителей сотен советских деревень напоминает мемориальный комплекс, сооруженный на месте уничтоженной фашистами белорусской деревни Хатынь.

Планы Гитлера и других главарей «третьего рейха» не ограничивались захватом тех или иных стран и территорий. Речь шла о физическом уничтожении целых народов. «Все, что не является полноценной расой на этой земле, — плевеи», — утверждал Гитлер. В плане «Ост», например, в котором определялись территории, подлежащие «очищению» от местного населения после их захвата, предусматривалось физическое уничтожение только на территории Польши и Советского Союза 120—140 миллионов человек.

Вторая мировая война, развязанная германскими фашистами, унесла до 55 миллионов человеческих жизней. Значительная часть погибших стали жертвами нацистского разбоя, массового истребления мирного населения. И ныне все честные люди Земли говорят: «Не может быть прощения фашистским преступникам. Не может быть ни срока давности, ни забвения».

**Александр ОРЛОВ,
Степан ФЕДОСЕЕВ.**
(АПН).

ПОЧЕМУ МЫ ВЫСТУПАЕМ ПРОТИВ СОИ?

РАЗУМ ДОЛЖЕН ВОСТОРЖЕСТВОВАТЬ

Человечество сегодня может быть многократно уничтожено нажатием кнопки.

В этом отношении советский мораторий на ядерные испытания имеет чрезвычайно важное значение. Если бы ему последовали другие страны, это означало бы, что на пути дальнейшего качественного роста ядерного оружия, появления новых боеголовок с дополнительными разрушающими свойствами был бы поставлен барьер. Этот барьер в значительной степени затруднил бы и создание новых средств доставки оружия.

Многие руководящие деятели Соединенных Штатов объясняют отказ от моратория на ядерные взрывы тем, что это сделает невозможной разработку важных элементов системы СОИ. По сути, речь идет о программе «звездных войн», но Вашингтон упорно предпочитает термин СОИ — стратегическая оборонная инициатива.

Один из экзотических вариантов технического решения проблемы «звездных войн» связан с использованием луча лазера для канализации жесткого рентгеновского излучения. Как показывают расчеты, чтобы создать такой луч, необходимо подрывать ядерный заряд средней мощности. Для этого нужно создавать новые боеголовки и, следовательно, проводить их испытания.

Сторонники СОИ любят ссылаться на такой, казалось бы, парадокс. С одной стороны, критики «инициативы» говорят о том, что с точки зрения уровня современных знаний и ныне существующей технологии программу СОИ реализовать — твердят об опасности этой программы, активно выступают против нее. Как это совместить?

Действительно, программа СОИ в том виде, как она рекламируется, большинству ученых представляется нереалистичной. Дело в том, что создать реальную оборону от ядерного оружия — значит исключить возможность проникновения даже единичных зарядов. Но при 10—20 тысячах

одновременно летящих боеголовок сделать это практически нелегко.

Если другая сторона противопоставит подобной обороне дальнейшее наращивание наступательных средств, то проникновение сквозь ее ряды станет значительно более простым. Такое противопоставление и экономически будет значительно выгоднее, чем создание оборонительных средств.

Можно привести дополнительные аргументы. Возьмем, например, зеркальный вариант, который в шахматах аналогичен известному дебюту «русская партия». Создание в космосе двух симметричных щитов привело бы к возникновению новых дестабилизирующих факторов. Например, появлению искушения уничтожить один щит другим.

Почему же мы все-таки выступаем против СОИ? Дело в том, что вывод на орбиту сначала гигантских эшелонов оружия «звездных войн», затем каких-то средств борьбы с ним означал бы еще один виток на пути гонки вооружений. Это отложило бы на неопределенный срок или даже сделало невозможным решение вопроса об избавлении человечества от накопленного на земле огромного арсенала ядерного оружия. Поэтому, несмотря на то, что имеются различные способы парализовать систему СОИ, наша страна стремится не допустить этого нового, опасного и дестабилизирующего витка гонки вооружений.

Довольно часто можно слышать, что наука, будучи двигателем прогресса, несет и определенную угрозу, поскольку в военных целях.

Прежде всего давайте разберемся, что такое наука. Можно сказать, что это некий способ упорядочения человеком его опыта изучения природы, самого себя, общества. Достижения здесь колоссальные. Однако, к сожалению, прогресс научно-технический опережает прогресс социально-нравственный. Хотелось бы, конечно, чтобы было наоборот.

Сегодня мы подошли к некоей

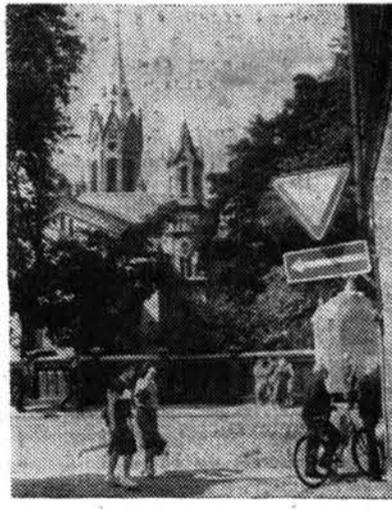
роковой черте. Это касается не только открытий атомной, ядерной физики, дополненных необычайным прогрессом ракетно-космической техники, из чего, собственно, и возникли реалии ядерно-космического века. Как отмечал Михаил Горбачев, на повестку дня встали и вопросы, обусловленные изменением характера деятельности человека на Земле. Возникли проблемы глобальной экологии, продовольственная, энергетическая. Поэтому, если раньше мы говорили о противоречивости нашего мира, то сейчас акцент все в большей мере делается на его взаимосвязанность. Мы должны научиться жить в мире, научиться сосуществовать, научиться сотрудничать. А это требует доверия. И иной дороги, чем дорога военной разрядки, здесь просто нет.

По характеру работы мне приходится непосредственно сталкиваться с проблемами, которые требуют широкого международного сотрудничества. Недавно завершился проект «Вега», в реализации которого объединились довольно значительные силы международного научного сообщества. В еще более широкой кооперации готовится проект «Фобос» — программа исследований планеты Марс и его естественных спутников.

Международному сообществу по плечу решение не только космических, но и других крупных проектов, важных для всего человечества. И уже сейчас на уровне инициативных групп ученых, общественных организаций выдвигается целый ряд далеко идущих конкретных глоссальных проблем. Эти предложения адресуются правительствам, народам. И если разум восторжествует, если удастся объединить трезвое, новое политическое мышление с достижениями науки, тогда земляне решат и проблему выживания, спасения нашей планеты.

**Ромальд САГДЕЕВ,
академик, директор
Института космических
исследований АН СССР.**

НА ПРОСТОРАХ РОДИНЫ

Лиепая — один из самых крупных городов Латвийской ССР. Он занимает третье место (после Риги и Даугавпилса) по количеству населения и второе по промышленному значению. Это крупный порт на Балтийском море, популярный в Советском Союзе курортный город.

НА СНИМКАХ: Лиепая. Улица Ленина; уголок старого города; парад, посвященный Дню Военно-Морского Флота в Лиепая проводится ежегодно.

Фото С. КРИЦКОГО.

[Працяг.]

Пачатак у №№ 38, 39.

— Зараз, Яўсееўна, — з гатоўнасцю азвалася Бараноўская. — Цёплай?

— Гарачай. І чысты ручнік. Гаспадыня шмыганула за дзверы. Яўсееўна ў роздуме трохі счакала і, дапытліва ўстаўшыся ў яго, кінула:

— Ваенны?

— Ваенны, — сказаў Агееў, пазіраючы ў яе цёмныя настэрныя вочы. Пад такім позіркам гаварыць няпраўду было немагчыма, ён гэта адчуў адразу.

— Ох, хо-хо, хо-хо! — пабедала Яўсееўна, хутчэй, аднак, у адказ на нейкія свае думкі. — Ну, знімай штаны.

— Зусім?

— Зусім... Чаго саромеешыся? Ці надта сарамлівы?

— Ды я нічога, пажалуста, — сказаў ён і з перабольшанай рашучасцю сцягнуў цеснае, пенашанае галіфэ.

Яўсееўна тым часам расчыніла на скрынцы сакважык, пабразгаўшы інструментам, даскала вялікія нажніцы. Ён узяўся развязаць сваю мокрую ад гною павязку, але доктарка, спрытна падчапіўшы, разрэзала яе напалам і гідліва адкінула ў куток.

— Да-а... Карцінка!

— Карцінка, — згодна паўтарыў Агееў. — І, ведаеце, чэрві! Ён думаў, што гэтае паведамленне здзівіць ці нават спалохае Яўсееўну, але на поўным, нахмураным твары з чорнымі вусікамі не скаланулася ніводная жылка — відаць, цікавіла яе іншае.

— Чарвякі — гэта ерунда, — сказала яна, роздумна аглядаючы рану, і некалькі разоў калупнула ў ёй доўгім піцэтам. — Чарвячкі — гэта нават някепска...

«Што ж можа быць горш?» — раздражнёна падумаў Агееў.

— Але, ведаеце, я спалохавалася, — сказала яна.

— Не трэба палохацца! У жыцці наогул шкодна палохацца. Шкодна для здароўя. Вось як, малады чалавек!

— Гэта так.

— Вось іменна. Асколак? — яна зноў запыталася зірнула на яго.

— Асколак.

— Гэта горш. Прыйдзецца рассячы.

— Што рассячы?

— Рану, вядома. Не нагу ж. Бараноўская! — хрыплым баском гукнула яна, павярнуўшыся да дзвярэй, і адтуль пачуўся ціхі голас гаспадыні:

— Іду, іду...

Усё гэтакама, бадай нячутна, гаспадыня ўвайшла ў застаронка, паставіла на скрынку чыгунок з гарачай вадой, паклала ручнік і адступілася да дзвярэй, схваўшы рукі пад фартушок. Яўсееўна намачыла ў чыгунку ручнік, старанна абцёрла ім вакол раны. Агееў трохі паморшчыўся — дотык яе рук азваўся ўсё ж немалым болем.

— А ну ляж і адварніся! — загадала доктарка. — Нечага глядзець, не маленькі.

Агееў выцягнуўся на тапчане, трохі адварнуў галаву, утаропіўшы позірк у сук на сцяне. Яўсееўна рыхтавалася да аперацыі — востра запахла нашатыром, бразнулі металічныя інструменты.

— Зараз мы таго... Гэта дзела простае! Не паспееш адчуць...

Востры боль у ране да косці пранізаў нагу, Агееў тузануўся, скрыгатнуў зубамі.

— Што, баліць? — незадаволена перапыніла яго доктарка. — Не хлусі, то не баліць. То — ерунда, камарыны ўкус.

Ён і яшчэ тузануўся ад такога ж, амаль невыноснага, болю, але прымусіў сябе не застагнаць, закусіў вусны.

— Так, так... Гэта ерунда... Да, тут набралася... Пачысціць... Так, гэта туды, гэта сюды, — прыгаворвала Яўсееўна, калупаючыся ў ране, і Агееў сабраў у сабе ўсе сілы, каб стрывець без стогну. Балела паз-верску, усю нагу да кончыкаў пальцаў ахапіў глыбінны боль, хацелася

ўскочыць, вырвацца і ўцячы з гэтага застаронка... Здаецца, аднак, ён стрываў.

— Во-о-от! — задаволена сказала Яўсееўна. — А цяпер будзе трохі таго... Наўродзе камарынага ўкусу будзе. Можа, трошачкі больш...

Не адразу сцяміўшы, што яна мае на ўвазе, Агееў на секунду расслабіўся і ў тое ж імгненне адчуў рэзкі балювы удар, які аддаўся ў целе. У ваках ягоных сцямнела, ён напяўся, абедзвюма рукамі ўчапіўся ў дошкі тапчана, быццам баючыся сарвацца з яго. І новы ўдар паўтарыў ранейшы, пасля нешта ў назе пацягнулася, напружылася, і раптам усё адразу звальнела.

— Во, палюбуйся, якая жалезяка!..

не ведаў, здзіўляцца яму або дзякаваць гэтай жанчыне. Ён ужо зразумеў пэўна, што яна акушэрка, і калі б ён сцяміў гэта адразу, яшчэ невядома, ці даўся б ёй для аперацыі. Але цяпер так ці інакш справа была скончана, самы востры боль мінуў, а галоўнае — ён пазбавіўся ад асколка, які ледзь не зрабіў яго інвалідам. Пэўна, трэба было некай аддзячыць за гэта бравай акушэрцы, ды пасля ператрыванага болю ён проста не знаходзіў у сабе сілы для патрэбнай удзячнасці і вяла сказаў:

— Дзякуй, доктар, вялікі...

— Няма за што. Бог аддзячыць. Ды во Бараноўская. А ну, панечка, ганіце дзесятка як, — знарок грубавата сказала Яўсееўна і засмялася.

ца ў мутнай сьвядомасці. Невядома адкуль у гэтым тумане выплыў камандзір стралковага палка маёр Папоў, які немаведама куды знік у час іх начнога прарыву з-пад Ліды, — цяпер жа ён быў у поўнай камандзірскай форме з дзвюма кавалерыйскімі партупеямі на плячах, планшэткай, процівагазам на шырокай брызентавай пачапцы цераз плячо, і рашуча камандаваў батальёнамі, стоячы па грудзі ў ровіку на пагорку з кустоўем. Агееў, які быў тут жа, усё імкнуўся далажыць маёру, што іх акружаюць немцы, але чамусьці не мог знайсці сілы вымавіць гэтыя некалькі слоў, а маёр злосна крычаў на кагосьці за перарасход боепрыпасу, за тое, што стралялі чамусьці не па

най, несумненна нямецкай уладой.

Дужа патрывожыўшы рану, Агееў падхапіўся з тапчана, не адразу трапляючы здаровай нагой у штаніну, надзеў штаны. Недаверліва прамарудзіўшы некалькі хвілін і на хадзе зашпільваючыся, без кійка вышкандыбаў з варот хлява. На дварэ ўжо развіднела, і каля альтанкі, шырока расставіўшы ногі ў бліскучых хромавых ботах і такіх жа, як і ў яго, камандзірскіх дыяганалевых брыджах з чырвонымі кантамі, стаяў нейкі высокі мужчына з дубчыкам у руцэ. На яго шырокіх плячах шчыльна сядзеў цёмна-сіні танкісцкі фрэнч са слядамі ад спортыўных пятліц на кароткіх бартах. За ім на выхадзе з двара застыў, мабыць, чакаючы, невялічкі худаваты чалавек у шызым расшпільным плашчы, з паголенымі, прыкметна старэчымі шчокамі і тонкай зморшчанай шыяй, што вытыркалася з надта шырокага для яе каўняра мундзіра; на галаве яго ганарліва сядзела высокая афіцэрская фуражка. Агееў толькі зірнуў на яго, звыклым позіркам войскоўца перш азіраючы пагоны, і нібы апёкса аб іх вітое срэбра, што цямьня і страхавіта бялела на абодвух плячах. Гэты стары немец быў, аднак, высокага чыну, і сэрца ў Агеева трапятнулася ў кепскім прадчуванні. Здаду на вуліцы стаялі, не заходзячы ў двор, чалавек пяць немцаў і трое паліцэйскіх з белымі павязкамі на рукавах пінажакоў. Бліжні паліцэйскі, нецярпліва паляскаваючы дубчыкам па халяве бота, сказаў:

— Ты, сапожнік, а ну пасабі оберсту! Там у боце нешта...

Адчуўшы, як спакваля сплывае з яго вачэй гарачы туман, Агееў дашкандыбаў да альтанкі і сеў на табурэтку. Оберст прысеў побач на лаўку пад клёнам, і мардаты немец у кароценькім, з разрэзам мундзіра, валюхаючы тоўстым залым лаўка і ашчадна дзеве бот з яго тонкай нагі, перадаў Агееву. Бот быў шыкоўны, амаль новы, з цвёрдай бліскучай халявай і высокім заднікам; з жоўтага нутра яго яшчэ пахла свежавырабленай скурай. Цвік быў у самым наску, ледзь выступыў з падэшвы, і Агееў падумаў з палёгкай, што забіць яго — разплонуць. Пакуль ён даставаў лапу, на якую надзяваў бот, стары оберст, паліцай у танкісцкім фрэнчы ды і ўсе, колькі іх было, немцы пільна назіралі за яго таропкімі рухамі. Не ўлад са сваімі пачуццямі ён раптам зласліва падумаў: во цяпер бы гранату на ўсіх вас! Але толькі падумаў так, не паднімаючы ад бота позірку і баючыся, каб тыя не адгадалі ягоныя думкі.

Некалькіх удараў малатка сепраўды хапіла, каб забіць цвік, і ён падаў оберсту яго бот, які, аднак, тут жа падхапіў тоўсты немец, мабыць, дзяншычкі, з мноствам пярсцёнкаў на пальцах. Недаверліва памацаўшы рукой у боце, ён буркнуў «гут» і кінуўся абуцаць оберста. Той напружана адхінуўся на лаўцы, выцяг перад сабой нагу, на якую дзяншычкі ашчадна нацягнуў бот. Пасля оберст слаба прытупнуў ім на зямлі і картава штосьці сказаў панямецку.

— Устань! Ты! Слыш! — падхапіўся паліцэйскі ў фрэнчы, і Агееў марудна ўстаў з табурэтка. — Сюды, сюды! Перад панам оберстам...

Староўчыны не кульгаць. Агееў няспрытна ступіў тры крокі з альтанкі і выпрастаўся, падумаўшы, што оберст, мабыць, хоча яму падзякаваць. Той і на самай справе картава сказаў нешта, старэчы твар яго з пачырванелымі, бы ад бяссоння, вачмі паспрабаваў усміхнуцца, але раптам сцюдзёна знерухомеў, і немец строга голасам загамаў да паліцэйскага. Той, скалануўшыся, выцягся і нешта скупа адказаў таксама панямецку, што нават здзіўліла Агеева: глядзі ты — размова зайшла пра яго, і зноў насцярожыўся.

[Працяг будзе.]

ЖАР'ЕР

Увесь мокры ад поту, Агееў падняў галаву — Яўсееўна трымала перад ім зацяты ў кончыках доўгага піцэта невялікі прадаўгаваты асколак з няроўнымі зубрыстымі краямі, які ледзь не падкасіў некалі ўвесь яго франтавы лёс.

— Добра, што косьць абышоў. Яшчэ 6 сантыметр — і кепская была б твая справа, сыноч, — цяплеjšым голасам сказала Яўсееўна і кінула асколак у кут за сена.

Агееў ляжаў, на здзіўленне для яго, зусім пазбаўлены сілы, рукавом аціраў густы пот на твары, абедзве рукі яго дробна трэсліся, і ён ледзьве выціснуў з сябе «дзякуй». Гаспадыня яго, якая на працягу ўсёй аперацыі стаяла за спіной доктаркі, усё прывідаворава нешта, што ён не мог чуць, і Яўсееўна абараала яе:

— Ды перастаньце, Бараноўская! Баліць! Што гэта за боль для такога мужыка?!

— Што ж, што мужык? Усім баліць, — ціха запярэчыла Бараноўская.

Яўсееўна між тым завіхалася над ранай. Кідаючы долу скрываўленае клочча ваты, абцёрла нагу, пасля засунула ў свежы разрэз раны мокры сцюдзёны тампон і, лёгка снуючы біт дужымі рукамі, туга перавязала сцягну.

— Во! Хутка танцаваць будзеш.

Пакідаўшы ў сакваж інструменты, яна прысела ў нагах і пачала скручваць цыгарку. Бараноўская тым часам прыбрала чыгунок, ручнік і, хоць было цёпла, накінула на голыя ногі Агеева старэнкі выцёрты кажушок.

— Гэта што за боль! — густым дымам дыхнула на гаспадыню Яўсееўна. — Вунь Султанішку маладую ратавала. Паўночы вазілася, сячэнне рабіла. З гэтымі во інструментамі! Хлопец на пляч кіло вываліўся, а Султанішка, вы ж ведаеце, — муха! Саплэй пераб'еш.

— А жыць жа хоць будзе? — насцярожылася Бараноўская, хмурачы свой маршчыністы тварык.

— Нічарта ёй не зробіцца. Бабы жывучыя.

— Ну, не кажыце, Яўсееўна. Бабы таксама людзі.

— Людзі, канечне! — згадзілася доктарка. — Але цяпер во мужыкоў берагчы трэба. Вайна ідзе.

— Берагчы заўжды ўсіх трэба. Кожнаму адно жыццё адмерана, — сказала Бараноўская мякка, але з поўнай пераконанасцю, на якую доктарка ўжо не запярэчыла.

— Гэта так! Калі б вашыя словы ды богу ў вушы. Можа б, ён спыніў гэтых варвараў...

— Ён не спыніць. Гэта ўжо людзям трэба.

— Во і я кажу. Мужыкі павінны, — сказала доктарка і змоўкла.

Агееў пазіраў на поўную, гругастую постаць Яўсееўны і

— Няма як, усяго адна курчачка. Хіба пашукаю што-небудзь, — сказала гаспадыня, і Яўсееўна спыніла яе сваім грубым голасам:

— Ну, напраўляйся. Днямі абыдуся без як. Вунь у вас ёсць каго яйкамі карміць.

Апантана задзіміўшы самакруткай, яна павярнулася да дзвярэй, але перш чым выйсці, выняла з рота цыгарку.

— Ну, напраўляйся. Днямі загляну. Перавязаць трэба будзе...

Ён кінуў на развітанне, і абедзве жанчыны выйшлі, наперадзе — самаўпэўненая, рашучая Яўсееўна, за ёй чорнай мышкай прашмыгнула яго гаспадыня. Агееў застаўся адзін. У застаронку цямнелася, шчыльна ўжо сцісцілі сваі яркі сонечны бляск, сонца, напэўна, павярнула за вугал. Нага жахліва балела, але цяпер прыбыло надзеі, і ён думаў, што яшчэ, можа, як-небудзь абхітрыць лёс і вырвецца з крыважэрных кіпчороў пагібелі, у які яго загнала вайна.

Рэшту таго дня ён пакутліва змагаўся з болем, які марудна расцякаўся па ўсёй назе, ахапіўшы яе ўсю — ад ступні да клубы. Яго пачалі даймаць дрыжкі — падобна, пачыналася гарачка. Здаецца, так не балела нават у першыя гадзіны пасля ранення, ці можа, у калатнечы баёў і адступлення ён не заўважаў болю, бо ўвесь час быў сярод віхуры падзей, у ліхаманкавай змене абставін.

Цяпер жа падзеі адышлі ў мінулае, ён знайшоў гнятлівы, трывожны, але адносна бяспечны спакой, і патрывожаная рана адгукнулася рэзкім злым болем. Пасля таго, як пайшла доктарка, Агееў вышэй нацягнуў на сябе кажушок і ляжаў так у дрымоце, час ад часу скаланаючыся ад дрыжыкаў. Дзверы некалькі разоў ціхенька прыадчыняліся, але ён не расплюшчваў вачэй, і дзверы зноў зачыняліся — цётка Бараноўская не хацела яго трывожыць. Аднойчы, расплюшчыўшы вочы, ён убачыў на скрынцы ног прыкрытую чыстай анучкай міску, акрайчык хляба каля яе, але паднімацца не стаў — было не да ежы. На некалькі хвілін ён забыўся ці, можа, заснуў прывідным, поўным гарачага туману сном і зноў прагнуўся — здалася, у застаронка нехта ўвайшоў. Ён узняў дзіўна цяжкія павекі і не адразу зразумеў, што гэта — яго гаспадыня, якая з сашчэпленымі на фартуху рукамі ціхенька пыталася:

— Можна, вам супчыку зварыць? Ці, бульбачкі?

— Не, дзякуй. Вадзічкі...

— Вадзічкі? Я зараз...

Яна знікла з застаронка, і Агееў зноў заснуў ці праваліўся ў забыццё, калі рэчаіснасць тоне ў гарачым тумане ценяў, аднекуль з далёкіх закуткаў памяці выплывае мінулае, усё дзіўна пераблытваец-

тых мішэннях. Між тым Агееву было бачна, як па полі перабягаюць нямецкія аўтаматчыкі, яны былі ўжо побач, а маёр усё не мог змоўкнуць, і ў Агеева быццам адняло язык — не мог вымавіць слова. Ён вельмі хваляваўся, пакутна перажываючы сваю незразумелую немач у прадбачанні таго, што немінуча павінна было здарыцца на КП. Каб не стаць сведкам катастрофы, намаганнем волі ён вырваў сябе са сну і з палёгкай адчуў, што ўсё тое будзе за мяжой рэчаіснасці, усё няпраўда, таму што — прыснілася.

За сценамі яго застаронка марудна дагараў летні дзень, мабыць, ужо цямнелася, у паўзакружжы дзвярэй відаць былі нізкі праём дзвярэй у сцяне, некалькі пасудзін на скрынцы ў канцы тапчана, сярод якіх ён убачыў стаўбунок і кварту. Вельмі хацелася піць, у роце ўсё высахла, але, здаецца, жар зменшыўся, і ён памкнуўся ўстаць, каб напіцца. Гэта яму ўдалося, хаця і не адразу. Стараючыся не патрывожыць нагу, ён даляўся да скрынкі, напіўся са стаўбунка, знясілена адкінуўся на тапчане і заплуючы вочы.

...Прачнуўшыся ранкам, ён трохі палаяў з расплюшчанымі вачмі, прыслухоўваючыся да рэдкіх гукаў знадворку, але не злавіў нічога трывожнага ці колькі-небудзь вартага ўвагі. Дзесь побач у дзядоўніку за сцяной варушыліся суседскія куры, ціхенька закудахталі, мабыць, патрывожаныя Гультаём; пачуліся прыглушаныя галасы людзей — з суседніх двароў, а ўвогуле было ціха. Пасля нядаўна перажытага мястэчка бы вымерла, затаілася ў страху перад невядомасцю, якая не абяцала нічога добрага, удзень і ўначы гразілася нямецкімі строгасцю і карай за кожнае паруханне, рэпрэсіямі за непаслухмянасць. Агееў чакаў, як заўжды, аднак таго, што Бараноўская паднялася ўжо, яна звычайна зранку пачынала калупацца ў гародзе, бразгала ланцугам у калодзежы, ціха паствукала палкамі на дрывотні. Пасля яе паднімаўся ён, бо не хацеў раней часу непакоіць гаспадыню дома. У гэты ранак, апроч усяго, ён меў намер папрасіць яе паглядзець нагу, каб удваіць перавязку рану, бо ён проста не ведаў, як быць з гэтым яе лякарствам — салам: ці прыкладваць яго зноў, ці можна абысціць без сала? Але замест звыклых і сцішаных знакаў ранішняга гаспадарання на падворку ён раптам пачуў нецярплівы голас, ад якога ў яго сцялася сэрца:

— Есць тут хто — у канцы-та канцы?!

Двойчы прагучаўшы, гэты нецярплівы мужчынскі вокліч даў Агееву зразумець, хто сюды з'явіўся. З такой патрабавальнасцю магі павязца толькі прадстаўнікі моцнай, упэўне-

СТАРАЖЫТНАЕ МАСТАЦТВА Ў РУКАХ МАЛАДЫХ

ПАПУЛЯРНЫ СЁННЯ БАТЫК

Батык — адзін са старажытных метадаў дэкарыравання гатовай тканіны арнаментам і колерам. У сваёй тэхналогіі ён мае цікавую адметнасць, якая звязана з выкарыстаннем воску, парафіну, каніфолі і іншых рэчываў у якасці саставу-рэзерву для размежавання колераў на тканіне ці выканання на ёй самых разнастайных малюнкаў. Адрозніваюць «халодны» і «гарачы» батык. У першым выпадку рэзерв у халодным стане ў выглядзе паўвадкай масы шкляной трубачкай наносіцца на тканіну, а пасля яго высыхання пачынаецца расфарбоўка тканіны спецыяльнымі фарбавальнікамі. У другім выпадку — рэзерв у выглядзе расплаўленай гарачай вадкасці пэндзлем наносіцца на

тканіну, а пасля яго застывання тканіну можна ўжо расфарбоўваць. Ад асаблівасцей атыснення рэзерваў метады атрымалі свае характэрныя назвы.

Вытокі мастацтва батыка губляюцца ў глыбіні стагоддзяў і вядомыя ў розных краінах свету. Рэшткі тканін IV стагоддзя да н. э., аздобленых батыкам, знойдзены ў Егіпце. Класічнай краінай батыка лічыцца востраў Ява інданезійскага архіпелага, дзе жыхары і зараз дэкаруюць сваё нацыянальнае адзенне «саронгі» гэтым метадам.

Час з'яўлення мастацтва батыка на Беларусі пакуль што дакладна не высветлены. Яно магло развіцца ў выніку пашыраных культурных і гандлёвых кантактаў з краінамі Заход-

няй Еўропы ў XVI—XVIII стагоддзях, куды батык трапіў з Усходу пад назвай «васковага друку». Хуткасць выканання і вялікі мастацкі эффект, што даваў батык, дазваляюць меркаваць, што яго выкарыстанне было вядома з глыбокай старажытнасці.

Веды і вопыт, назапашаныя народнымі майстрамі на працягу стагоддзяў, сталі асновай, на якой у Беларусі з'явіліся вочынныя тэкстыльныя мануфактуры ў XVIII стагоддзі. У Слуцку ў сярэдзіне XVIII стагоддзя існавала таксама мануфактура «васкаванага палатна», на якой выконвалі аб'ёму для мэблі, абрусы і г. д. Як відаць з назвы прадукцыі, у яе афармленні выкарыстоўваўся таксама і воск. Гістарычныя даку-

менты паведамляюць, што кіраўніком мануфактуры быў Станіслаў Грынкевіч, а малюнкi для тканін стваралі прыдворныя мастакі князёў Радзівілаў: Юзэф Ксаверый Хэскі і яго сын Рудольф, а таксама «скарбныя мастакі», якія знаходзіліся пад яго кіраўніцтвам — Скрыцкі, Казімір Лютніцкі, Засконт. Майстрамі-памочнікамі былі выхадцы з простага народа — Мікалай, Андрэй і Канстанцін.

Мастацтва батыка ў Беларусі ў наш час атрымала штуршок для далейшага развіцця дзякуючы многім прадпасылкам. Да пачатку 1970-х гадоў быў ужо назапашаны дастатковы вопыт мастакоў і майстроў батыка на прадпрыемствах, што выпускаюць серыйныя вырабы.

Аздобленыя батыкам лёгкія хусткі, невялікія посылкі і сурвэты на мэблю карысталіся ў той час вялікім попытам. Сапраўдным месцам спасціжэння сакрэтаў батыка стала кафедра мастацкага афармлення і мадэліравання вырабаў тэкстыльнай і лёгкай прамысловасці Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута, студэнты якой вывучалі ў 70-х гадах тэхналогію батыка поруч з ткацтвам. Многія з іх выканалі гэтым метадам свае дыпломныя работы, часта звяртаюцца да яго і зараз у сваёй творчасці.

Цікавае да батыка ў савецкім, у тым ліку і беларускім мастацтве, мае агульную глебу, якая закляцаецца ў пашырэнні тэхнічных прыёмаў розных сучасных відаў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва (маліраванне і ціхае дудцё ў шкле, тэхнікi «шпалерная» і «руйу» ў ткацтве і г. д.). Батык па сваіх магчымасцях з'яўляецца ўніверсальным сродкам для мастака-тэкстыльшчыка. Ён блізка [Заканчэнне на 8-й стар.].

ТАЯМНІЦЫ КНІЖНЫХ СХОВІШЧАЎ

ДЛЯ ЎСІХ НАРОДАЎ СЛАВЯНСКІХ

Вялікі беларускі асветнік доктар Францыск Скарына, заснавальнік кнігадрукавання ў нашай краіне, без сумнення, быў выдаўцом-інтэрнацыяналістам. На працягу стагоддзяў яго кнігі чыталіся і перапісваліся не толькі на беларускіх, але і рускіх, і ўкраінскіх землях. Інтэрнацыяналісцкую асветніцкую эстафету Францыска Скарыны падкапілі іншыя выдаўцы і друкарні Беларусі: выхадзец з горада Мсціслаў Пётр Мсціславец, які пачаў разам з Іванам Фёдаравым рускае кнігадрукаванне; прадстаўнікі гандлёвага дома Мамонічаў — уладальнікі буйнейшага славянскага выдавецкага цэнтру ў XVIII стагоддзі.

Уважліва пачынаючы ўсход і поўнач Еўропы ад Урала да Адрыятыкі. На чымак магільскіх гараджан, Мамонічы маглі арганізаваць справу так, што неабходныя рускім, украінцам, сербам, малданам, балгарам і румынам кнігі аказваліся ў іх адразу ж пасля выхаду ў свет. Гандлёвы дом Мамонічаў меў свае прадстаўніцтвы ў многіх гарадах, у тым ліку і ў Маскве. Мамонічы выдавалі літаратуру, якая мела вялікі попит. Менавіта яны надрукавалі роўна 400 год назад першую граматыку «славянскай» мовы, а таксама першую ва ўсходніх і паўднёвых славян кнігу па філасофіі. Сёння гэтыя выданні — рэдкасць.

Граматыка вядома ўсяго ў двух пашкоджаных экзэмплярах, што захоўваюцца ў Ленінградзе і Маскве, а кніга па філасофіі — па сутнасці, у адным, які знаходзіцца ў Цэнтральным дзяржаўным архіве старажытных актаў у Маскве. Абодва выданні невялікія па фармату і аб'ёму. Іх хутчэй трэба называць не кнігамі, а кніжачкамі. Граматыка, як значыцца ў яе пасляслоўі, надрукавана «за прозбою жителя столицы великого князства литовского града Вильни» «в друкарни дому Мамоничов» «в року... 1586, месяца октяврия 8 дня». Традыцыйны прысьпевае складанне гэтай граматыкі аднаму з вядомых пісьменнікаў і вучоных ранняга Сярэдняв'яка Іаану Дамаскіну.

«Выдрукованые в месте Виленском» экзэмпляры Граматыкі 1586 года атрымалі шырокае распаўсюджанне. У канцы XVI — пачатку XVII стагоддзяў яны трапляюць і ў Расію. У бібліятэцы Маскоўскага друкарскага двара ў XVII стагоддзі мелася гэта кніга. Ёю карыстаўся і адзін з самых адукаваных людзей Старажытнай Русі, вучань і сябар Сімяона Полацкага, пісьменнік Сільвестр Мядзведзеў. Можна меркаваць, што Граматыка ўжывалася і для навучання ў друкарскай школе ў Маскве, якая была правобразам будучай Славяна-грэка-лацінскай акадэміі — першай вышэйшай навучальнай установы Расіі.

Кніжка па філасофіі, аб якой было нагадана вышэй, таксама выданне інтэрнацыянальнае. Арыгіналом для яе паслужыў пераклад часткі кнігі «Дыялектыка» нямецкага вучонага Іагана Спанінбергера (1484—1550), выкананы рускім князем Андрэем Курбскім (1528—1583), вядомым военачальнікам, палітычным дзеячам і пісьменнікам. Сведка рэпрэсій у адносінах да былых прыбліжных, А. Курбскі, які доўгі час з'яўляўся адным з бліжэйшых да маскоўскага цара Івана Грознага людзей, 30 красавіка 1564 года ўцякае ў Вялікае княства Літоўскае. Тут ён актыўна займаецца літаратурнай Грознаму, а таксама славутою «Историю о великом князе Московском». Таленавіты пісьменнік, творы якога ў нашы дні выдаюцца шматтысячнымі тыражамі, ён ужо ў даволі сталым узросце пачынае самастойна вывучаць лацінскую мову, чытае і перакладае старажытных і сучасных яму аўтараў. Асноўная мэта А. Курбскага — паслужыць сваёй працай усім усходнім славянам. А. Курбскі — блізка сябар многіх вядомых беларускіх грамадскіх і культурных дзеячаў той пары. Да нас дайшло шмат яго пісем да розных асоб, у тым ліку і да Мамонічаў. Адно з пісьмаў да Кузьмы Мамоніча дапамагае нам зразумець акалічнасці з'яўлення кніжачкі па філасофіі, якая носіць назву «От другие диалектики Иоана Спанинбергера о силогизме вытолковано». У пьсьме мы чытаем: «А еже пишеш ко мне, любимиче... не ужасайтесь софизмов их... книжки, своими силогизмами поганскими поваленни... Коль оле, уже... подана нам книга в помощь... княже Костянтин дал пану Гарабурде на прелипись и мне, яко у меня уже приписана скорописью и исправлена по силе моеи... все в той книге, приметно, читаючи обрячете. Аз же советую вам сию цидулу (письмо — Ю. Л.) мою прочести всему собору Виленскому». Пераклад А. Курбскага часткі кнігі І. Спанінбергера прызначаўся ў дапамогу беларускім, украінскім і рускім палемістам, якія вялі барацьбу за захаванне этнакультурнай самабытнасці сваіх народаў супраць заходнеўрапейскай экспансіі. Пераклад стаў распаўсюджвацца ў рукапісных спісах яшчэ пры жыцці А. Курбскага, частка якіх захавалася да нашых дзён і была надрукавана вучонымі ў канцы XIX—XX стагоддзяў. Аб першым друкаваным выданні перакладу, што выйшаў у свет з друкарні дома Мамонічаў праз 3—4 гады пасля смерці А. Курбскага, стала вядома параўнаўча нядаўна. Кніга захавалася ў складзе зборніка з бібліятэкі ўсё таго ж Сільвестра Мядзведзева, вучня славутага беларускага і рускага паэта Сімяона Полацкага, атрымаўшага ў спадчыну кніжны збор свайго настаўніка. Цікава і тое, што гэты зборнік, дакладней, два няпоўныя яго экзэмпляры, што дапаўняюць адзін аднаго, утрымлівае і віленскую Граматыку 1586 года, а таксама ўнікальны экзэмпляр слаўтай паэмы «студента наук вызволеных», ураджэнца Магілёва Фамы Іеўлевіча, якую ён прысьвяціў роднаму гораду.

Факты з гісторыі толькі гэтых двух беларускіх выданняў і іх захаваных экзэмпляраў неабержна сведчаць аб тым, як цесна пераплецены лёсы трох брацкіх усходнеславянскіх народаў, лёсы трох нашых культур — беларускай, рускай, украінскай.

ЮРЫЙ ЛАБЫНЦАЎ,
кандыдат філалагічных навук.

Набыць білеты ў гэты тэатр звычайна вельмі цяжка: яны распрадаюцца за месяц — паўтара да пачатку спектакля. Папулярнасць Дзяржаўнага тэатра лялек БССР вялікая. За 48 сезонаў яго калектыў ажыццявіў больш за сто пяцьдзсят паставак. Зразумела, у большасці гэта спектаклі для маленькіх. Але ёсць цікавыя паставаўкі і для дарослых. Сёлета рэпертуар тэатра папоўняецца дзве прэм'еры — «Казка пра Хлапчыша-Кібальчыша» А. Гайдара і «Майстар і Маргарыта» М. Булгакава. Мастацкі кіраўнік тэатра А. Ляляўскі — адзін з самых маладых рэжысёраў-лялечнікаў у краіне. Шмат моладзі таксама сярод артыстаў, бутафораў-дэкаратараў, механікаў.
НА ЗДЫМКУ: бутафоры-дэкаратары Н. КУДАШКІНА, С. ЧЫМ-БАРЭЦКАЯ, А. НІКАЛАЙЧЫК рыхтуюць рэквізіт для спектакля. Фота Я. ПЯСЕЦКАГА.

БЕЛАРУСКАЯ ВЫСТАЎКА Ў АДЭНЕ

У Доме йеменска-савецкай дружбы ва ўрачыстай абстаноўцы была адкрыта выстаўка «Дзіцячая творчасць Беларускай ССР», арганізаваная міністэрствам асветы НДРІ і Камітэтам дружбы «НДРІ—СССР».

На выстаўцы шырока прадстаўлены малюнкi беларускіх дзяцей, прысвечаныя працы, спорту, адпачынку. Галоўнай тэмай работ з'яўляецца мір, мірнае неба над галавой.

Вялікую ўвагу наведвальнікаў прыцягваюць прадметы быту і цацкі, вырабленыя дзецьмі з традыцыйных для беларускай народнай творчасці матэрыялаў — ільну, саломкі, дрэва, гліны.

На вернісажы прысутнічалі піянерскія дружны і школьнікі Адэна і іншых правінцый дэмакратычнага Йемена. Пасля завяршэння выстаўкі яе экспанаты будуць перададзены ў дар школам і дзіцячым садам Йемена.

ПРАТЭСТ СУПРАЦЬ ВАЙНЫ

У салоне Брэсцкага аддзялення Саюза мастакоў БССР адкрылася выстаўка «Мастацтва ў барацьбе за мір». Яна складзена з твораў жывапісу, графікі і прыкладнага мастацтва, атрыманых з фондаў мастацкай галерэі польскага дзяржаўнага музея ў Майдану. Дэманструецца каля

ста работ майстроў Польшчы, Савецкага Саюза, Югаславіі, Чэхаславакіі, Венгрыі, Балгарыі, Канады, Уругвая, Індыі і іншых краін. Хоць усе творы адрозніваюцца формай і выяўленчымі сродкамі, агульнай тэмай для іх з'яўляецца пратэст супраць вайны.

У верасні гасцямі мінскіх школьнікаў былі іх ровеснікі з Сіднея Катрын Торнтан і Карл Рэдферн. Аўстралійскія дзеці даверылі ім перадаць савецкім сябрам больш за дзве тысячы пісем з пажаданнямі поспехаў і шчасця. Юныя госці атрымалі права на паездку ў СССР як пераможцы ў конкурсе пісьма пра мір і дзяцінства.

НА ЗДЫМКУ: аўстралійскія школьнікі гутараць з гурткаўцамі Рэспубліканскай станцыі юных натуралістаў.

Фота Я. ПЯСЕЦКАГА.

ПАПУЛЯРНЫ СЁННЯ БАТЫК

[Заканчанне.
Пачатак на 7-й стар.]

па выразнасці да такіх відаў мастацтва, як мазаіка, графіка, вітраж, акварэльны жываліс. Пры гэтым ён адрозніваецца ад габеленага ткацтва хуткасцю выканання, магчымасцю дасягнення багатых і нязвычайных тэхнічных, толькі яму ўласцівых эфектаў.

Дзякуючы сваім неабмежаваным магчымасцям, батык атрымаў развіццё ў творчасці мастакоў-тэкстыльшчыкаў, выпускнікоў Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута, якія працуюць зараз у Мінску, Гомелі, Гродна і іншых гарадах рэспублікі. Ім належаць першыя спробы выкарыстання батыка для мастацкага афармлення грамадскіх інтэр'ераў. Сярод такіх можна назваць пано «Трывожны кліч» (аўтары В. Дзёмкіна і С. Абрамовіч) для залы рэстарана гасцініцы і заслону ў кінатэатры «Юбілейны» ў Гомелі (аўтары І. Данилава і А. Даронін), заслону ў клубе «Мазыркабель» (аўтар А. Гуршчанкова).

Перыядычна экспануецца цяпер батык на рэспубліканскіх выстаўках дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва ў выглядзе унікальных дэкаратыўных і тэматычных батыкавых пано, дыпціхаў і трыпціхаў, якія маюць самастойнае мастацкае значэнне без прывязкі да канкрэтнага інтэр'ера. Такія пано даюць мастаку магчымасць самых смелых творчых эксперымен-

таў, шырокай апрабаванні індывідуальных тэхнічных знаходак.

Побач з чыста дэкаратыўнымі вельмі распаўсюджаны сюжэтна-фальклорныя і архітэктурна-пейзажныя батыкавыя кампазіцыі. Фальклорным кампазіцыям уласціва мяккасць, калі можна сказаць, песенная лірычнасць, імкненне да сімвалікі, да матываў, блізкіх фальклору. У такіх кампазіцыях часта ўводзяцца розныя элементы народнага этнаграфічнага касцюма, што падкрэслівае нацыянальны каларыт, узбагачае вобразнасць, дапамагае больш глыбока раскрыць абраную тэму.

З тонкім гумарам вырашаны трыпціх «Вяселле» Т. Паўлоўскай. Яго часткі «Сваты», «Маладыя», «Госці» насычаны атрыбутамі, характэрнымі для народных святаў. Сваты ў мастацкі — гэта яркія народныя тыпы ў народным адзенні з пекамі. Маладыя, поўныя ўзнёслай святочнасці, стаяць на вялікім абрадным ручніку.

Складаную грамадзянскую тэматыку ў злучэнні з фальклорнымі вобразамі вырашылі В. Дзёмкіна і С. Абрамовіч у пано-трыпціху «Трывожны кліч». Антываенная тэматыка вырашаецца мастацкімі вельмі метафарычна. З двух бакоў трыпціха вырастаюць, як каласы ў полі, фігуры воінаў розных часоў: беларускія асілікі з баек і салдаты апошняй вайны. Сэнсавым цэнтрам батыка з'яўляецца Бялая Вежа, над якую

ўзвіліся ў неба чырвоныя журавы. Вежа — адвечны фарпост Беларусі, журавы, мірныя птушкі, што сталі чырвонымі ад водбліскаў агню, — усё гэта як засяроджана перад вайноўбядою. Ускладняючы сімваліку, мастацкі знайшлі наватарскае для батыка кампазіцыйнае і стылістычнае вырашэнне. Яно адкрывае ў батыку магчымасць адлюстравання актуальных праблем сучаснасці, якія раней вырашаліся толькі ў жывалісе, графіцы, іншых відах выяўленчага мастацтва і ў манументальна-дэкаратыўным роспісе.

У распрацоўцы сюжэтных кампазіцый вялікую ролю адыграў зварот да твораў беларускіх паэтаў, што звязаны з фальклорам. Сапраўдным адкрыццём для стварэння тонкіх і праніклівых вобразаў у батыку сталі паэтычныя радкі М. Багдановіча. Вельмі вытанчанай распрацоўкай усёй камскай песняй А. Гуршчанковай.

Па матывах неслымага паззіі М. Багдановіча В. Дзёмкіна выканала адзін са сваіх самых удалых тэматычных трыпціхаў «Нараджэнне зоркі». У ім яна імкнулася перадаць свае адносіны да паэта і яго творчасці. З'яўленне паэта, яго нараджэнне сімвалізуе вобраз маладой маці-мадонны з немаўляткам. Творчасца Беларускага песняра мастацка атаясамлівае з яркай успышкай знічкі, што, згараючы, пакідае светлы след на небе.

Плённа працуе над пейзаж-

на-архітэктурнай тэматыкай Л. Валеева. Сярод маладых мастакоў рэспублікі ёй належыць самы вялікі цыкл такіх батыкавых пано. Ужо ў дыпломнай працы, серыі пано на тэму «Гарады і памятнае мясціны Беларусі», акрэслілася схільнасць мастацкі да графічнай адточанасці малюнка. Яна выканала сродкамі гарахага батыка складаныя архітэктурныя кампазіцыі з помнікамі Мінска, Гродна, Магілёва, а таксама сімвалічны вобраз дзяўчыны-ракі ў пано «Палессе». Удала карыстаецца мастачка формамі архітэктурных пабудов, ствараючы з іх своеасаблівы дэкаратыўны арнамент. Пры гэтым аддаецца перавага архітэктурны мінуйшчыны. Мастачка асабліва любіць адлюстроўваць традыцыйныя хаткі гарадскіх рамеснікаў, крытыя дахоўкай, з прывабнымі барочнымі фасадамі, якія былі характэрныя для XVIII стагоддзя.

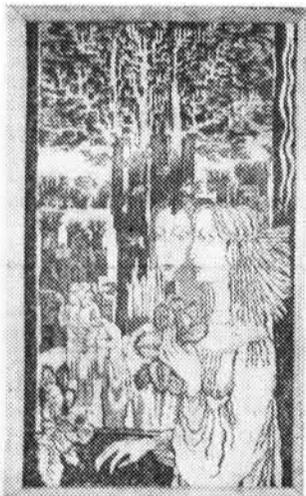
З вялікай выдумкай і віртуознасцю выконвае мастачка таксама выявы людзей, жывёл, раслін, яны арганічна ўплятаюцца ёю ў агульную арнаментальную канву батыкаў. Найбольш захапляе багаццем фантазіі і тэхнічным майстэрствам яе пано «Зімяня казка».

Дзякуючы актыўным творчым пошукам маладых мастакоў, іх захапленасці новым метадам і яго мастацкімі магчымасцямі, батык за апошнія гады дасягнуў прыкметных поспехаў. Ён сцвердзіў сябе на мастацкіх выстаўках, усё часцей пачынае выкарыстоўвацца ў афармленні грамадскіх інтэр'ераў. Паступова расце попыт на невялікія міні-батыкі камернага характару для жылых інтэр'ераў. Далейшыя перспектывы развіцця батыка, як патэнцыяльна невычэрпнага віду мастацтва, звязаны з павышэннем эстэтызацыі асяроддзя, афармленнем інтэр'ераў на якасна вышэйшым мастацкім узроўні і, вядома, з пастаноўкай і вырашэннем мастацкімі ў сваёй творчасці ўсё новых наватарскіх задач.

Яўген ШУНЕЙКА.

НА ЗДЫМКАХ: Л. ВАЛЕЕВА. «Зімяня казка». В. ДЗЁМКІНА. З трыпціха «Нараджэнне зоркі».

Фота аўтара.

ПА МАРШРУТАХ ПАЭТА

Полацк, Віцебск, Магілёў, Чачэрск... Паштовыя станцыі на старажытным Беларускім тракце. Гэта незвычайная карта. У яе правым кутку напісана: «Карта вандраванняў А. С. Пушкіна». Складлі яе навуковыя супрацоўнікі Усесаюзнага музея А. С. Пушкіна. Упрыгожваюць карту мініяцюрныя малюнкі пяроту з адлюстраваннем старажытных верставых слупоў, паштовых троек і коннікаў. На вялікім адрэзку шляху самага заходняга пушкінскага маршруту ад Пскова да Кіева

паштовыя станцыі ў Полацку і Віцебску — чацвёртая і пятая па ліку з нанесеных на карту.

Пачатак вандраванняў паэта — 1820 год. За вольналюбівыя вершы і эпіграмы Пушкін ледзь пазбег ссылак ў Сібір, быў па загаду цара высланы з Пецярбурга на поўдзень Расіі. Па Беларускаму паштоваму тракту паэт дабраўся да месца свайго прызначэння — у горад Екацярынаслаў. Карыстацца паслугамі пошты можна было толькі пры наяўнасці падарожнай —

дакумента, які засведчваў асобу вандроўніка і мэту паездкі. Атрымаць жа такі «для свабоднага праезду пашпарт» можна было, напрыклад, у губернскім горадзе Віцебску «ад начальніка губерні». А ў павятовым Полацку «оныя (подорожные) выдаются от городничих», — паведамляецца ў «Правілах для прыязджаючых на поштах», якія захаваліся да нашых дзён з пушкінскага часу. Ва Усесаюзным музеі А. С. Пушкіна захоўваецца тая самая падарожная паэта, датаваная

5 мая 1820 года, якую прад'яўляў ён станцыйным наглядчыкам.

— Менавіта з Беларускім паштовым трактам, — расказвае навуковы супрацоўнік музея Н. Граноўская, — была звязана задума напісання Пушкіным «Запісак маладога чалавека». Мяркуючы па задуме, герой аповесці малады прапаршчык едзе ў маі 1825 года ў Чарнігаўскі полк, дзе адбылося паўстанне. Ва ўрыўку апісана адна са станцый Беларускага паштовага тракту...

З. АФАНАСЬЕВА.

ПТУШКІ ПАД АХОВАЙ

Новыя месцы пасялення чорнага бусла — рэдкай птушкі, занесенай у Чырвоныя кнігі СССР і БССР, выяўлены на поўдні Гомельшчыны. Каменціруе гэты факт старшыня Беларускага аддзялення Усесаюзнага арніталагічнага таварыства доктар біялагічных навук М. Долбін.

— У Беларусі налічваецца звыш 200 чорных буслоў — больш, чым у любой іншай рэспубліцы краіны, — сказаў Міхаіл Сцяпанавіч. — І нядзіўна, што іх новыя гняздоўі паяўляюцца на Палессі.

Усяго на тэрыторыі Беларусі 284 віды птушак. У тым ліку 222 віды, якія гняздзяцца. Многія з іх знаходзяцца пад аховай. Аднак, калі лёс чорных буслоў ужо не выклікае трывогі спецыялістаў, дык за будучыню іншых рэдкіх птушак трэба змагацца, выкарыстоўваючы ўсе даступныя сродкі. Бо ахоўваць птушак — гэта не толькі аберагаць ад фізічнага знішчэння, але і не дазваляць разбураць асяроддзе іх жыццядзейнасці.

У будучым годзе праводзіцца рэспубліканскі конкурс па ўліку гняздоўяў рэдкіх і знікаючых птушак. У ім прымуць удзел арнітолагі, работнікі лясной гаспадаркі, аматары прыроды. Сабраныя матэрыялы будуць выкарыстаны пры складанні другога выдання Чырвонай кнігі БССР.

МОЙ РОДНЫ КУТ...

У Касцюковічах адбылося свята прыроды пад назвай «Мой родны кут, як ты мне мілы».

Славіцца касцюковіцкая зямля людзьмі працавітымі, кравядамі непаўторнымі. Яе прыгажосць апялі ў сваіх творах вядомыя беларускія літаратары, якія тут нарадзіліся — Аркадзь Куляшоў, Аляксей Русецкі, Васіль Хомчанка, Іван Чыгрынаў, Леанід Левановіч.

Багата зямля касцюковіцкая народнымі талентамі. Яны і прадэманстравалі сваё майстэрства на свяце. У музыцы і песнях апявалі родны край мясцовыя самадзейныя артысты.

Адбыліся шматлікія конкурсы, выстаўка кветак. І вось конкурс «Прырода — вачыма дзяцей» як заключны акорд свята. Маленькія мастакі малявалі на асфальце лес і кветкі, сонца і неба, выводзілі дарагое ўсім слова «мір».

Г. ЗАХАРЭНКА.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-5, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80; 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордена Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдання ЦК КП Беларусі. Зак. 1505